

ÚSTAVNÍ PÉČE VERSUS PROFESIONALIZACE PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Bc. Dana Doležalová

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Dana DOLEŽALOVÁ**
Osobní číslo: **H128102**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Ústavní péče versus profesionalizace pěstounské péče**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na charakteristiku ústavní a pěstounské péče,
- na důvody selhání rodiny,
- na zjištění předností a nedostatků náhradní rodinné a ústavní péče,
- na novelu zákona 359/99 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, která vytváří podmínky pro profesionalizaci pěstounské péče,
- na možnosti sociální pedagogiky aktivně napomáhat zabránění selhání rodinné péče.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní) zaměřený na zjištění postojů sociálních pracovníků, vychovatelů a pěstounů k profesionalizaci pěstounské péče.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Archerová, C. **Dítě v náhradní rodině**. Praha: Portál, 2001, 1. vydání, 119 s. ISBN 80-7178-578-4

Belková, V., Hudecová, A. **Náhradná rodinná starostlivosť, Problémy a perspektivy**. 1.vyd. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateje Bela, 2008 ISBN 978-80-8083-615-3

Bubleová, V. **Hledám nové rodiče**. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2001, 24 s. ISBN 80-239-1355-7

Kodým, M. **Úmluva o právech dítěte**. Brno: Teofakt, 1991, 32 s. ISBN 80-900569-0-3

Koluchová, J. **Psychický vývoj dítěte v pěstounské péči**. Praha: MPSV ČR, 1992, 139 s. ISBN 80-85-529-01-7

Matějček, Z. **Co děti nejvíc potřebují**. Praha: Portál, 1994, 108 s. ISBN 80-7178-006-5

Matejček, Z. **Náhradní rodinná péče**. Praha: Portál, 1999, 184 s. ISBN 80-7178-304-8

Matejček, Z. **O rodině vlastní, nevlastní a náhradní**. Praha: Portál, 1999, 98 s. ISBN 80-85282-83-6

Matoušek, O. **Rodina jako instituce a vztahová síť**. 1. vydání, Praha: Slon, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8

Novotná, V., Burdová, E. **Zákon o sociálně-právní ochraně dětí**. Praha: Linde, 2007, 471 s. ISBN 978-80-86131-72-6

Rheinwaldová, E. **Rodičovství není pro každého**. Praha: Motto, 1993, 175 s. ISBN 80-901338-4-3

Škoviiera, A. **Dilema náhradní výchovy**. Praha: Portál, 2007, 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Alena Plšková

Katedra sociální pedagogiky

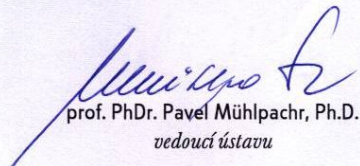
Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2014

V Brně dne 30. listopadu 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

DANA DOLEŽALOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 30. 11. 2013

Doležalová

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na vysvětlení pojmů ústavní a pěstounské péče, na uvedení jejich předností a nedostatků, zejména komparaci obou typů péče. Práce je také zaměřena na zjištění, která péče je pro dítě nejvhodnější v případě nutnosti rozhodovat se mezi oběma.

V praktické části diplomové práce je zpracován vlastní kvantitativní výzkum, který byl realizován dotazníkovou metodou. Výsledky výzkumu byly zpracovány statickými metodami.

Klíčová slova: ústavní péče, pěstounská péče, rodina, zájem dítěte.

ABSTRACT

The thesis is focused on explaining the concepts of institutional and foster care, putting on their strengths and weaknesses, in particular the comparison of the two types of care. Work is also focused on finding care that is best for the child if necessary to decide between the two.

In the practical part of the thesis is the custom quantitative research, which was conducted by questionnaire method. The results were processed by the methods static.

Keywords: residential care, foster care, family, interests of the child.

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za lidský přístup a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Mé poděkování patří celé mé rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Dále děkuji všem respondentům, kteří mi svým aktivním přístupem pomohli uskutečnit můj výzkum a umožnili zpracování praktické části.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1 RODINA- JEJÍ VÝZNAM A FUNKCE	11
1.2 MOŽNÉ DŮVODY SELHÁNÍ RODINY	166
1.3 PROCES ODEBRÁNÍ DÍTĚTE Z RODINY	188
1.4 NÁHRADNÍ VÝCHOVA A PÉČE	200
2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	277
2.1 CHARAKTERISTIKA PĚSTOUNSKÉ PÉČE	277
2.2 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	366
2.3 PŘEDNOSTI A NEDOSTATKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	3838
3 ÚSTAVNÍ PÉČE	422
3.1 CHARAKTERISTIKA	422
3.2 SYSTÉM ÚSTAVNÍ PÉČE	444
3.3 PŘEDNOSTI A NEDOSTATKY ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	48
4 PROCES NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	500
4.1 PRÁVA DÍTĚTE DLE ZÁKONA	500
4.2 NOVELA ZÁKONA O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ	51
4.3 POROVNÁNÍ PŘEDNOSTÍ A NEDOSTATKŮ PĚSTOUNSKÉ A ÚSTAVNÍ PÉČE	52
4.4 MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	59
II PRAKTICKÁ ČÁST	61
5.1. METODY, CÍLE VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ	62
5.2. VÝBĚR RESPONDENTŮ	66
5.3. ANALÝZA A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	66
ZÁVĚR	85
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	87
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	92
SEZNAM TABULEK	93
SEZNAM GRAFŮ	94

ÚVOD

K problematice náhradní rodinné péče jsem se dostala v době, kdy jsem ukončila bakalářské studium a zároveň jsem ukončila i mateřskou dovolenou. Začala jsem hledat zaměstnání v sociálně-pedagogické oblasti. V lednu 2013 vyšla v účinnost novela Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, která staví pěstounství na úroveň profese, což může mít za následek rušení dětských domovů. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat této problematice a zjistit, zda je vhodnější ústavní nebo pěstounská péče z hlediska zájmu dítěte.

Základem každé společnosti je dobře fungující rodina, která by měla plnit své funkce. Na prvním místě je blaho dítěte. V některých případech bohužel není možné tyto funkce naplnit. Jedná se o rodiče, kteří se o děti nemohou, nechtějí či neumějí postarat, ať už se jedná o materiální nebo psychickou potřebu dítěte. Novela Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. přesně vymezuje povinnosti rodičů a zákonných zástupců. Pokud však nastane situace, kdy se o dítě nemohou postarat rodiče, musí v souladu se zákonnými předpisy zasahovat stát, který dítěti poskytne ústavní nebo náhradní rodinnou péči.

Náhradní rodinná péče se v České republice uskutečňuje ve třech formách. Jedná se o adopci, pěstounskou péči a poručnictví. Dítě tak má možnost vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí, což má pozitivní vliv na jeho psychomotorický, psychický i fyzický vývoj. Vždy ale platí, že rodina je univerzální socializační činitel poskytující identifikační vzory. Seznamuje dítě se žádoucím způsobem chování a jednání. Vytváří pevné vazby, jež žádná instituce nemůže nahradit, a to zejména se zvyšujícím se věkem dítěte. Rodina poskytuje dětem jistotu, stabilitu, pomáhá jim vytvářet sebevědomí, a to nejvíce v dospívajícím období, kdy děti řeší problémy se svou existencí.

Cílem novely je zajištění lepších podmínek pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb, ale i zlepšení hmotného zabezpečení pěstounů. Zde se nabízí otázka, zda se profesionalizace pěstounské péče nezmění z posláním na povolání v úplném slova smyslu a zda finanční ohodnocení nebude jejich hlavní motivací. Zájemci o pěstounskou péči musí projít procesem, který je náročný na jejich prověření a přípravu. Odborníci posoudí motivaci zájemců, jejich schopnosti sebereflexe, ochotu se vzdělávat a poskytovat kvalitní péči. Ti zájemci, jejichž motivací je pouze finanční stránka, nebudou přijati za pěstouny.

Novela Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochrany dětí má zákonnou povinnost zajistit standardizaci, která v sobě zahrnuje navýšení počtu sociálních pracovníků, kteří by

měli být nadějí pro lepší a úspěšnou sanaci nefunkčních rodin, aby se zamezilo odebrání dětí z jejich biologických rodin. Cílem této práce je zjištění, pokud dojde k odebrání dítěte z rodiny, která péče je efektivnější pro zdravý vývoj dítěte a v souladu s jeho zájmem, zda ústavní či pěstounská.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

1.1 Rodina- její význam a funkce

„Domov jsou ruce, na kterých můžeš plakat.“ Miroslav Válek

Rodina je považována za malou sociální skupinu, v níž jsou její členové ve vzájemné pravidelné interakci, ve vzájemném působení, ovlivňování a usilují o dosahování společných cílů.

Rodina je společností neustále formována a ovlivňována. Nejdůležitějším posláním rodiny *„je poskytovat svým členům ochranu, a to zvláště v obdobích, kdy nejsou schopni se o sebe postarat. Pro dítě má rodina nezastupitelný význam. Dítě se do ní rodí a primárně právě v ní získává bezpečný prostor – domov – místo, ve kterém se může svobodně pohybovat a rozvíjet. Rodina je také první, kdo dítěti určuje pevné a spolehlivé hranice tak, aby se dítě v záplavě všech možností neztratilo a získalo potřebný pocit jistoty. Prostřednictvím rodiny si dítě uvědomuje své místo a svou roli ve společnosti. Rodina má rozhodující vliv na celkový rozvoj osobnosti dítěte. Zvláště nejranější dětství je obdobím nejcitlivějším, kdy vliv rodiny má největší dopad na celý další život dítěte.“*¹

Rodina je pokračování vztahu mezi dvěma lidmi, kteří se setkali, poznali a nějakým způsobem k sobě cítí spříznění. Tak by tomu mělo alespoň být nebo se předpokládá, že by to tak mělo být. Základem by měl být vztah mezi mužem a ženou, kteří se mají rádi. To, že jsou do sebe bezmezně zamilovaní, ještě nevytváří správné základy pro pevný a trvalý vztah důležitý pro existenci rodiny. Láska je prchlivá. Zamilovaní odloží pomyslné růžové brýle a na svém partnerovi začnou vidět negativa, jež předtím neviděli. V tu chvíli musí do popředí vystoupit vlastnosti, držící tento vztah v harmonii a ve stabilitě. Partneři musí být k sobě tolerantní, musí umět přijmout kompromis, nebýt sobečtí, být empatičtí a schopni oběti. Těchto vlastností, upevňující vzájemný vztah, je daleko více. Jestliže partneři tyto vlastnosti mají, je to dobrý start pro založení rodiny. Pokud ale vyprchá období zamilovanosti, partneři už spolu mají dítě a nedokáží v sobě hledat pozitivní vlastnosti, vztah krachuje a rodina se rozpadá. Hlavní roli zde hraje dítě, které i když si tuto situaci nevybralo, musí ji prožívat společně s rozcházejícími se rodiči. V Občanském zákoníku

---

¹ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2011. s. 64

č. 89/2013 Sb., v Zákoně č. 359/1993 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí i v Úmluvě o právech dítěte č. 104/1991 Sb. je stanoven nejlepší zájem dítěte, který by měli rodiče zajistit.

„Z psychologického hlediska je nejlepším zájmem dítěte vyrůstat ve zdravě fungující úplné rodině. Být doma s oběma rodiči pod jednou střechou...mít jednu maminku a jednoho tatínka, kteří se mají rádi, prožívají společné radostné chvíle a zajímají se o své dítě, přispívají k jeho růstu a zdraví, milují ho a bdí nad jeho bezpečím.“²

„Jestliže se primární pouto s matkou nevytvořilo v pravý čas, mělo by se co nejrychleji nalézt náhradní řešení, aby dítě co nejdříve získalo blízkou, mateřskou osobu, která by matku nahradila.“³

Americký psycholog Abraham Harold Maslow, uváděný jako autor hierarchie lidských potřeb (zobrazující jako pyramidu), vyznačil ty nejdůležitější lidské potřeby související s existencí člověka až po potřeby zajišťující rozvoj osobnosti člověka.

Hierarchicky lze uvést od nejzákladnějších tyto:

- Biologické potřeby-potřeba jídla, pití, kyslíku, odpočinku, sexu, tepla, vyměšování. Tyto potřeby souvisejí s existencí člověka.
- Potřeba bezpečí-potřeba být v klidu, nemít strach, mít pohodlí.
- Potřeba přimknutí-potřeba někam patřit, být milován a milovat, být zapojen.
- Potřeba úcty a respektu-potřeba sebedůvěry, sebeúcty, respektu druhých, pocitu vlastní hodnoty.
- Potřeba poznání-potřeba dozvídat se nové věci, poznávat a rozumět.
- Potřeba estetiky-potřeba krásy a harmonie.
- Potřeba seberealizace-potřeba mít smysluplné cíle, naplnit své možnosti růstu a rozvoje.
- Potřeba transcendentnosti-potřeba něčeho, co přesahuje samotného jedince.⁴

² DOBRUŠKOVÁ, E., VEČERKOVÁ, P., HRDLIČKOVÁ, I., ŠILAROVÁ, E., HOLLÁ, K., VAVROŇOVÁ, M., HOLLÝ, M. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozhodových konfliktů*. Praha: MPSV, 2012. s. 13

³ GROHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Dítě v náhradní rodině potřebuje i vaši pomoc!* Praha: Středisko náhradní péče, 2011. s. 9

V rodině dochází k přímému i nepřímému výchovnému působení. Každý rodič dítě vychovává jak nepřímo (svoji existencí, je jakýmsi vzorem pro dítě, které jeho jednání a chování přejímá), tak záměrně (přímo svým stylem výchovy, zejména kontrolou, odměnami, přiměřenými tresty, vštěpováním určitých životních zásad a pravidel, soustředěním se na konkrétní výchovné situace). Tyto způsoby výchovného působení se navzájem prolínají. Rodiče svým dětem předávají různě sestavený žebříček hodnot. Dítě je formováno veškerým životem rodiny.

„Charakteristickým znakem rodinné výchovy je vytváření hlubokých a trvalých citových vztahů mezi dítětem a jeho vychovatelem. V citových vztazích se nejvydatněji uspokojuje základní psychická potřeba životní jistoty. Děti lásku přijímají, ale také ji vracejí. Rodiče si zpravidla velmi dobře uvědomují, že dítě je k nim vázáno hlubokým vztahem, a touží si jej udržet.“⁵

Péče o nezletilé dítě v sobě představuje zabezpečení jeho zdraví, jeho tělesného, citového, rozumového a mravního vývoje. Jde také o zastupování dítěte a správu jeho jmění. Toto je v souhrnu nazváno jako rodičovská zodpovědnost. Při výkonu práv a povinností, které vyplývají z rodičovské zodpovědnosti, jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy svých dětí, dohlížet na ně, vychovávat je a regulovat jejich jednání, aby bylo v souladu se stanovenými normami.⁶

„Je přirozené, že po narození se o děti starají jejich rodiče. Uspokojují jejich základní bio-psycho-sociální potřeby, milují je, opatrují a hýčkají. Bohužel se však stále setkáváme s takovými rodiči, kteří se z nejrůznějších důvodů nemohou, nechťejí nebo neumějí o své děti postarat. Děti ztrácejí své pevné zázemí, jistotu, bezpečí a lásku. V některých případech rodiče své děti dokonce opouštějí, důvody k tomu mohou mít různé: nemoc, lhostejnost, pohodlí, neschopnost, neuspořádaný život, pobyt v nápravném zařízení, psychické poruchy apod. Tyto rodiny pak nejsou schopny plnit své rodičovské role a zabezpečit příznivé výchovné prostředí svým dětem. V odborné literatuře je tento jev označován termínem sociální osiření. Zatímco o skutečné sirotky se většinou postará širší příbuzenstvo, je sociálně osiřelých dětí u nás stále mnoho. V těchto případech nezbyvá jiná

---

⁴ VÍZDAL, F. *Základy psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. s. 50

⁵ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. s. 29

⁶ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2011. s. 58

možnost, než aby společnost tento závažný handicap kompenzovala, aby nějakým způsobem vyplnila vzniklé „rodinné vakuum“. Úlohu rodiny pak musí převzít náhradní výchovná péče a zabezpečit tak výchovu dítěte.“⁷

Z hlediska vývojové psychologie lze popsat vývoj jedince následovně:

- 0 – 1 rok- kojeneček: velmi důležité období, dochází k rychlému psychomotorickému vývoji, které má kojeneček zvládnout. Vyvíjí se řeč, které předchází gesta, mimika, tón a zabarvení hlasu. Kojeneček se pokouší napodobovat zvuky. S prvním slůvkem jsou položeny základy pro budoucí komunikaci. Jedinec v tomto období získává první zkušenosti a vytváří si základy pro uvědomění si sebe sama. Kolem 7. měsíce života dochází k navázání zvláštního vztahu k pečující osobě a nemusí to být zrovna matka.⁸
„V tomto období dochází k budování základní důvěry a nedůvěry v sebe i v jiné lidi, je to stadium budování víry v dobrý svět, období vytváření pout. Prostředí, které neposkytuje dostatek důvěry, ohrožuje dítě už v raném věku.“⁹
- 1 – 3 roky- rané dětství: Období charakterizované rychlým rozvojem motoriky, pohyblivosti a řeči, v němž batole usiluje o nezávislost a autonomii. Na konci období dokáže běhat, skákat a rovnoměrně se udržet na obou nohách, což umožňuje rozvíjet jeho autonomii. Rozvoj řeči mu umožňuje pronikat do sociálního světa. Mezi druhým a třetím rokem si začíná uvědomovat své „JÁ“. Mělo by se naučit důvěřovat sobě, což je závislé na posuzování druhých. Je nutné, aby pochopilo určité hranice, co smí a co ne.¹⁰ *„Učí se asertivnímu prosazování svých potřeb a sebekontroly, ale také podřizování se druhým lidem. Sřídání partnerů v rodině, změny náhradních rodin i sřídání personálu v dětském domově jsou v tomto období pro dítě komplikací, která mu znesnadňuje řešení jeho psychosociální krize. Problémem je zanedbávající výchova, která vede k nedůvěře a izolaci, a dále výchova, která na dítě neklade nároky, všechno mu dovoluje a vede k narcismu. Je to stadium, které může být (v případě, že v rodině chybí otec) spojené s počátkem paternální deprivace.“¹¹*

⁷ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. s. 8-9

⁸ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. s. 68

⁹ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchov.*, Praha: Portál, 2007. s. 25

¹⁰ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. s. 69

¹¹ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchov.* Praha: Portál, 2007. s. 30

- 3- 6 let-období hry: *Dítě ve věku kolem čtyř let už má vytvořenou základní identitu. Je ve stádiu rozporu mezi mimořádnými ambicemi, které jsou spojeny s velkým pokrokem v oblasti schopností a často i s tím, že si dítě na hodně troufá a překračuje zákazy, a informací o tom, co je zakázané. To může v dítěti vyvolat pocity viny. Výchovným problémem tohoto období je agresivní a manipulativní chování na základě toho, jak dítě porozumí chování pro ně významných dospělých, si interpretuje věci, které se pro něj stávají důležitými, těmi je pojetí vlastní osoby, smrt, sex a tabu. Z vývojového hlediska je velmi důležité, kdo a jací jsou dospělí, kteří jsou pro život dítěte významní.*¹² Často se u dětí v předškolním věku setkáváme s častými výkyvy v projevech. „Někdy se chová jako dítě starší, někdy jako batole či kojeneček. Je nadměrně závislé a současně touží po nezávislosti. V jednom okamžiku se zdá být překvapivě zralé, o chvíli později je zcela dětinské.“¹³ Rodiče mu poskytují poznat svět, předávají mu emoce, stávají se jeho vzory a rodinné vztahy se stávají jakýmsi prototypem všech ostatních vztahů.¹⁴
- 6- 12 let-školní věk: „*Toto období je rozhodující pro přijetí povinností, disciplíny a výkonu. V tomto období se prohlubuje diferenciací mezi ženskou a mužskou rolí, obraz světa má mýticko-literární podobu. Imaginativnost, která charakterizovala předchozí vývojové fáze, se mění na symboly a pravdy sepnuté s kulturní příslušností. Výchovným problémem je domnělé nebo reálné selhávání. Problém je umocněn nedostatkem činností, ve kterých se děti mohou realizovat.*“¹⁵ Svět dítěte se s nástupem do školy významně rozšiřuje. Do jeho života vstupuje škola jako nový významný činitel, protože bude ovlivňovat celých devět let jeho postoje, zájmy, myšlení a sociální vztahy. „*Její vliv poznamenává osobnost dítěte na celý život a prostřednictvím dítěte bude zasahovat i do jeho rodinného prostředí.*“¹⁶ Jeden z hlavních úkolů, které na dítě čeká je přizpůsobit se nárokům školy. V tomto období je důležité, aby dítě zažilo úspěch alespoň v nějaké činnosti a to zejména, pokud tak nedosahuje při školním výkonu. V případě odmítání dítěte, jeho tělesné vady či jiného

¹² ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchov.* Praha: Portál, 2007. s. 34

¹³ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče.* Praha: Portál, 2002. s. 72

¹⁴ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče.* Praha: Portál, 2002. s. 72

¹⁵ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchov.* Praha: Portál, 2007. s. 37

¹⁶ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče.* Praha: Portál, 2002. s. 74

handicapu, při opakovaných nezdarech, zklamání ve škole, v rodině a ve skupině vrstevníků, to může způsobit pocity méněcennosti.¹⁷

- 12- 20 let-adolescence: *„Věrnost je schopnost unést loajalitu jako svobodný závazek. Tato fáze je spojena s procesem identifikace se skupinou i vytváření vlastní identity. Dítě...touží po smysluplné roli ve společnosti, spojené s pocitem vlastní jedinečnosti, na druhé straně má pocit nejistoty plynoucí z nepřípravenosti a nedefinovanosti toho, kdo jsem a čím chci být. V kontextu primárního rodičovského odmítnutí, které si v sobě nesou mnohé děti svěřené do náhradní výchovy, se objevuje předpoklad, že prožitek negativní identity jim může způsobit více problémů než dětem z běžné populace.“¹⁸*

1.2 Možné důvody selhání rodiny

Pokud nastane situace, že nelze péči dítěte z jakéhokoli důvodu zajistit, musí se tato situace urgentně řešit. Zde velmi důležitou roli sehrává orgán sociálně-právní ochrany dětí, který intervenuje do rodiny a snaží se o její sanaci.

Nejčastějšími důvody, jimiž se dítě ocitne mimo své rodinné prostředí, jsou různé, ale velmi často se vzájemně prolínají, jde zejména o rodiče, kteří se o své dítě:

- Nechtějí starat-*„Jedná se o situace, kdy se rodičovský pud u některých jedinců buď vůbec neprobudil, nebo selhal, ať již k tomu vedly jakékoliv důvody, či je zájem rodičů o dítě hostilní, kdy příčinou může být porucha jejich osobnosti. Poměrně často se však také setkáváme s případy, kdy narození dítěte se stává pro jeho rodiče tak složitou situací, již pro svou nezralost a neschopnost poradit si s vlastním životem neumějí čelit. V těchto případech pak rodiče přistupují často k opuštění dítěte.“¹⁹*

Vašátková a Vyhnálková uvádějí důvody selhání rodiny jako důsledek psychické a sociální nevyzrálosti či znásilnění. *„Důvody, kvůli kterým se rodiče vzdávají svého dítěte s pevným rozhodnutím NECHCI SE O NĚJ STARAT, snad nelze rozumově objasnit. Takové rozhodnutí může mít souvislost s psychickou nevyzrálostí rodiče, s neschopností se o dítě starat. Polemizovat můžeme*

¹⁷ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. s. 76

¹⁸ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchov*. Praha: Portál, 2007. s. 36

¹⁹ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. s.64

v těchto případech právě o tom, proč takoví rodiče dítě na svět přivedli. Snad jediným rozumově zdůvodnitelným rozhodnutím může být situace znásilněné matky, která si po porodu vsugeruje, že dítě bude doživotní připomínkou těch nejhrůznějších a nejotřesnějších chvil v jejím životě.“²⁰

- Nemohou se starat-situace může nastat, když „rodiče zemřeli nebo jsou to rodiče, kteří se o své dítě starat chtějí, ale brání jim v tom překážka, jakou může být např. jejich onemocnění, invalidita, hospitalizace, vazba, výkon trestu, ale také např. nepříznivý zdravotní stav dítěte, který neumožňuje pečovat o dítě v domácím prostředí, apod.“²¹ Vašátková a Vyhnálková ještě dodávají důvody: ztráta zaměstnání, ztráta bydlení, nutnost opuštění místa trvalého bydliště, ale i „ekonomická slabost rodiny neumožňující poskytnout dítěti plné zaopatření.“²²
- Neumějí se starat-„Zpravidla se jedná o děti zanedbávané, o děti týrané, zneužívané, ohrožené výchovou a péčí svých rodičů, jež nejsou schopni si k dítěti vytvořit citový vztah a nejsou ani schopni přijmout společenské normy. Příčinou bývá často patologie osobnosti rodičů. Tyto děti mohou být ohroženy i na životě.“²³ Vašátková a Vyhnálková uvádí zejména mladé nedospělé rodiče, rodiče se silným sociálním postižením a dále rodiče s mentálním postižením. „Tato kategorie je velmi specifická. Nemožnost pečovat o své dítě zde nezáleží na ekonomickém či materiálním zabezpečení dítěte, jde spíše o absentující invenci vlastního rozumového, emocionálního a sociálního vybavení rodiče v tom nejširším spektru vůči vlastnímu dítěti. U mladých, nedospělých rodičů, jde povětšinou o neplánované rodičovství.“²⁴

Není možné také vynechat rodiče, jež své dětství prožili v sociálně chudých podmínkách a jejichž schopnosti neodpovídají požadované úrovni tak, aby se mohli postarat o své vlastní dítě. Chybí jim většinou sociální citění, na rozdíl od rodiče s mentálním postižením nebo s nižším IQ, neboť tento rodič dokáže alespoň zachovat lásku a vztah k dítěti.²⁵

²⁰ VAŠTÁTKOVÁ, J., VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008, s. 47

²¹ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. s.64

²² VAŠTÁTKOVÁ, J., VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. s. 46

²³ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. s.64

²⁴ VAŠTÁTKOVÁ, J., VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. s. 47

²⁵ VAŠTÁTKOVÁ, J., VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. s. 47

Kovařík popisuje podobně hlavní důvody odebrání dítěte z rodiny:

- „*Nezájem rodičů,*
- *špatná péče,*
- *zanedbání péče,*
- *nemoc, postižení rodičů,*
- *smrt rodičů,*
- *trestná činnost,*
- *neschopnost rodičů,*
- *toxikoman., alkoholismus,*
- *vražda v rodině.*“²⁶

1.3 Proces odebrání dítěte z rodiny

Pokud nastane situace, která představuje riziko s ohledem na vývoj a život dítěte, začíná nebo pokračuje velmi důležitá práce sociálního pracovníka. Ten musí celou situaci řešit komplexně, tak aby se zamezilo odebrání dítěte z rodiny. Jde o nalezení řešení, intervence do rodiny, vedení rodičů či rodiče k rodičovské zodpovědnosti. Sociální pracovník by měl přistupovat k zorganizování případové konference, na kterou pozve všechny odborníky, kteří jsou s dětmi z této rodiny nějak provázáni, zákonné zástupce, jejich příbuzné apod. Výčet prizvaných osob není nikde striktně dán, dá se říci, že čím více účastníků bude, tím jsou lepší možnosti dosáhnout vhodného řešení. Je nutno zvolit si cíl případové konference, který je v těsné spojitosti s problémem v rodině a dle tohoto cíle je případová konference vedena.

Rodiče jsou upozorněni na důležitost zúčastnit se této případové konference. Rodičům je zdůrazněno, že nebudou nikým obviňováni, nic jim nebude vyčítáno, ale naopak se bude hledat vhodné řešení. Aktivita by měla přicházet zejména z jejich strany.

Účast všech pozvaných je dobrovolná, případová konference funguje na principu spolupráce všech subjektů. Orgán sociálně-právní ochrany dětí, tj. sociální pracovník, zde nevystupuje autoritativně, nepředkládá úkoly a povinnosti, ale jeho role je koordinační.²⁷

²⁶ KOVAŘÍK, J. *Úspěšnost náhradní rodinné péče*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1997. s. 9

²⁷ MACELA, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb.* [online]. MPSV.cz, 21. 12. 2012. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace_1.pdf

Podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí je povinen sociální pracovník do jednoho měsíce od počátku poskytování sociálně-právní ochrany zpracovat individuální plán ochrany dětí. Z individuálního plánu musí jasně vyplývat, že pracovník „*strukturovaně v navazujících krocích řeší případ a to zásadně za účasti dítěte a jeho rodiny. Ze spisové dokumentace musí být zřejmé, proč se dítě nebo jeho rodiče či jiné osoby odpovědné za výchovu neúčastní a přitom mu to jeho rozumové a volní schopnosti umožňují. Dle zákona se musí IPOD aktuálně upravovat a to zejména, když je uloženo výchovné opatření, nařízena ústavní výchova nebo když je dítě svěřeno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, do pěstounské péče nebo jiné náhradní výchovy.*“²⁸

V situacích, kdy dochází k ubližování či týrání dítěte, je důvod jednoznačný k jeho odebrání rodičům. Nedostatky v péči o dítě se později projevují vážnými poruchami chování a dítě je ohroženo jak po stránce duševního tak i fyzického vývoje.²⁹

V případě, kdy intervence do rodiny je neúspěšná a celková situace v rodině se nelepší, ale spíše stagnuje či se zhoršuje a zejména, pokud dochází k narušování vývoje či života dítěte tak zásadním způsobem, je nutno přistoupit k podání návrhu předběžného opatření dle Občanského soudního řádu. Občanský soudní řád stanovuje, že pokud se ocitne nezletilé dítě bez jakékoliv pomoci nebo jeho život a příznivý vývoj jsou vážně narušeny a ohroženy, soud vynese usnesení, ve kterém nařizuje umístění dítěte do vhodného (konkrétního) prostředí.³⁰

Pokud soud rozhodne o odebrání dítěte z péče rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte, pak krajský úřad vybere ze své evidence vhodné budoucí pěstouny nebo osvojitele nebo může obci s rozšířenou působností doporučit vhodné osoby pro pěstounskou péči na dobu přechodnou.³¹

V případě, že rodič uzná neúnosnou situaci pro své dítě, má možnost ho svěřit na dobu tří měsíců do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V tomto období má čas uspořádat si své poměry, zajistit bydlení apod. Dítě si v této době může kdykoli vzít zpět bez vážných průtahů. V případě, že mu tato doba nebude stačit k urovnání poměrů, může

²⁸ MACELA, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb.* [online]. MPSV.cz, 21. 12. 2012. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: [http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace 1.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace%201.pdf)

²⁹ BELKOVÁ, V., HUDCOVÁ, A., *Náhradná rodinná starostlivosť*. Banská Bystrica: Partner, 2008. s. 26

³⁰ ČESKO. Občanský soudní řád č. 99/1963, Sb.

³¹ MACELA, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb.* [online]. MPSV.cz, 21. 12. 2012. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: [http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace 1.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace%201.pdf)

umístění dítěte prodloužit o další tři měsíce, ale k tomuto umístění se už vyjadřuje orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Až po vyčerpání všech možností se přistupuje k umístění dítěte do ústavní péče.

V prvé řadě se hledá cesta krátkodobé pomoci v rámci širší rodiny či v okruhu osob dítěti blízkých a známých tak, aby změna výchovného prostředí byla pro dítě co nejpřirozenější. Vlastní rodině dítěte je nadále poskytována pomoc formou sanace, s cílem možného návratu dítěte do jeho rodiny.

Krátkodobým řešením situace dítěte může být také jeho umístění do pěstounské péče na přechodnou dobu, v nutném případě do péče ústavní (především vyžaduje-li to zdravotní stav dítěte).³²

Nejméně jednou za 6 měsíců je soud povinný přezkoumat, zda důvody pro nařízení ústavní výchovy trvají nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Soud si musí vyžádat zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, příslušného ústavního zařízení nebo pěstounů. Dále si soud opatří vyjádření dítěte, a to s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost a vyzve rodiče, aby podali svá stanoviska.

1.4 Náhradní výchova a péče

Uspokojování základních psychických potřeb udává směr vývoje jedince tvořící významnou roli v životě každého člověka. „*Dítě je již chápáno jako bio-psycho-sociální bytost a součást významné skupiny populace. Dětství je tedy považováno za nejvýznamnější období života se zvláštními potřebami a nároky. Dítě pak za specifickou bytost, která pro svoji bezmocnost a zranitelnost, pro fyzickou a sociální nepřípravenost na život, vyžaduje péči a ochranu.*“³³

Nedostatečná všestranná péče má u dětí za následek ztrátu jistoty, bezpečí, stability, lásky a pevného zázemí. Společnost si bere za úkol bránit tyto děti, zejména jejich zájmy a zajišťuje úlohu rodiny náhradním způsobem, do kterého řadíme pěstounskou péči, péči jiné fyzické osoby, osvojení, poručnictví, opatrovnictví a ústavní péči.

³² BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011, s. 36

³³ ÚVOD. *Náhradní rodina: Teoretické pojetí náhradní rodinné péče*. [online]. Nahradirodina.cz, nevedeno [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.nahradirodina.cz/uvod-teoreticke-pojeti-nahradni-rodinne-pece>

Matějček uvádí pět základních psychických potřeb, jež musí být v pravý vývojový čas a v náležité míře uspokojeny, aby se dítě vyvíjelo ve zdravou osobnost:

- Potřeba stimulace-uspokojení vede dítě k aktivitě, dochází ke stimulaci podnětů co do kvality, množství i proměnlivosti v oblasti zrakové, sluchové, hmatové apod.
- Potřeba smysluplného světa-ze všech podnětů musí plynout nějaký řád, smysl. Uspokojením této potřeby se dítě učí, získává zkušenosti a přizpůsobuje se podmínkám a prostředí. *„Naplnění této potřeby umožňuje, aby se z podnětů, které k nám prostřednictvím všech našich smyslů přicházejí, staly zkušenosti, poznatky a pracovní strategie.“*³⁴ Všechno co děláme, je pro dítě, máme k němu určitý vztah.
- Potřeba životní jistoty-uspokojením této potřeby se dítě zbavuje úzkosti, dítě získává pocit bezpečí, to dítěti umožňuje poznávat, pracovat a aktivizovat se ve společenské rovině.
- Potřeba pozitivní identity- souvisí se sebeúctou a sebevědomím, jež jsou podmínkou pro pozitivní zařazení ve společnosti. Jedná se o uvědomění si sebe sama, o vlastní já. Opakem je anonymita. Je to *„naše vnitřní odpověď na otázku, kdo jsem, co znamenám pro sebe a pro druhé, jaké místo zaujímám v předivě vztahů ve svém sociálním světě.“*³⁵ Jde o „vědomí vlastního já“, které je *„podmínkou pro to, aby si člověk mohl na své vývojové dráze osvojit užitečné společenské role a stanovit si hodnotné cíle pro svá snažení.“*³⁶
- Potřeba otevřené budoucnosti, naděje a životní prosperity-dítě potřebuje vědět, že někam patří, a že s ním někdo do budoucna počítá, že s ním plánuje budoucnost.³⁷

V případě, že nejsou tyto základní psychické potřeby dlouhodobě uspokojovány, dochází k psychické deprivaci.³⁸

Cílem náhradní rodinné péče je zabezpečit rozvoj dítěte a respektovat jeho zájem.

³⁴ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. s. 57

³⁵ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. s. 67

³⁶ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2008. s. 38

³⁷ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. s. 56

³⁸ MATĚJČEK, Z. *Náhradní, rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. s. 56

Základní funkce náhradní rodinné péče:

- Ekonomická-jde o zajištění základních životních potřeb. Dítě ve své rodině se seznamuje s finanční gramotností a učí se správně hospodařit.
- Výchovná a socializační-podstatou je naučit se komunikovat a jednat s lidmi ve společnosti a zvládat hygienu. Ve své rodině získává různé informace o světě, které dítě zpracovává a orientuje se ve společnosti. Dítě se učí akceptovat hodnoty, poznává sociální role a chápe vzájemné vztahy ve společnosti.
- Emocionální a psychohygienická-pro správný vývoj dítěte je zapotřebí stabilní a milující prostředí. Pro rozvoj emocionální stránky jsou nutné kladné emoční vztahy. U dětí v náhradní rodinné péči tato funkce může chybět a důsledkem jsou poruchy v psycho-sociálním vývoji. Dítě je emocionálně narušené, projevující se citovou deprivací, frustrací, poruchami chování.
- Ochranná-kteřá poskytuje dítěti domov, chrání ho jak po stránce fyzické, tak i psychické.³⁹

Formy náhradní péče:

- Svěření do péče jiné fyzické osoby-je osoba, která je dítěti příbuzná či blízká, která o něho pečuje a vychovává ho. Soud této osobě v soudním rozhodnutí stanovuje vůči dítěti její práva a povinnosti. Dítě zůstává ve známém prostředí, v původní rodině nebo u známých osob, což je pro něho výhodné. Pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky, může této osobě vzniknout nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo rodičovský příspěvek. Rodiče mají stále vyživovací povinnost ke svému dítěti. Podmínkou svěření do péče jiné fyzické osoby je, aby tato pečující osoba souhlasila, byla zárukou zdárné výchovy dítěte a svěření bylo v zájmu dítěte.⁴⁰
- Osvojení (adopce)-osvojitelem se nemůže stát prarodič či sourozenec dítěte. Mezi dítětem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl. Osvojitel získává plnou rodičovskou zodpovědnost. Osvojované dítě se dostává na úroveň biologických dětí svých osvojitelů, získává tedy novou rodinu a osvojitelé

³⁹ BELKOVÁ, V., HUDCOVÁ, A. *Náhradná rodinná starostlivosť*. Banská Bystrica: Partner, 2008. s. 34-35

⁴⁰ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. s. 48

k němu mají vyživovací povinnost. Osvojitel nemá nárok na odměnu, pouze na běžné dávky státní sociální pomoci, jako např. přírůstek na dítě, peněžité pomoci v mateřství apod. Příbuzenský vztah k původní rodině zaniká.⁴¹

Osvojení neboli adopce se týká dětí, které jsou tzv. právně volné. Rodiče se jich hned po jejich narození rozhodli vzdát, a to stvrdili po uplynutí ochranné lhůty, která je stanovena na 6 týdnů nebo byla splněna doba kvalifikovaného nezájmu, která u novorozenců činí dva měsíce a u starších dětí šest měsíců.⁴²

- Pěstounská péče a pěstounská péče na dobu přechodnou-pěstoun dítě vychovává, pečuje o něj a zastupuje ho v běžných záležitostech. Dítě může vyrůstat v rodinném prostředí a pěstoun za jeho péči dostává odměnu. Biologickým rodičům zůstávají jejich práva a povinnosti a také vyživovací povinnost.⁴³ „Pěstounská péče může být individuální v rodinách nebo skupinová v SOS vesničkách a podobných zařízeních.“⁴⁴
- Poručenství-jedná se o osobu, která je dítěti příbuzná, známá, jež dítě zastupuje a spravuje jeho majetek. Poručník je pod dohledem soudu a k určitým rozhodnutím potřebuje soudní souhlas. Rodiče mají k dítěti vyživovací povinnost, ale jejich rodičovská zodpovědnost je pozastavena nebo zrušena. Pokud poručník dítě zároveň vychovává a pečuje o něj, má nárok na dávky pěstounské péče.⁴⁵ „Jedná se o situace, kdy se v pěstounské péči ocitne dítě právně volné. Pěstouni se potom mohou stát zákonnými zástupci dítěte, ale nefigurují v jeho rodném listě, kde zůstávají jména biologických rodičů. Poručníci skládají vůči dítěti poručenský slib, ve kterém se zavazují k převzetí rodičovské zodpovědnosti a ke správě majetku dítěte.“⁴⁶
- Opatrovnictví-na prvním místě jsou chráněny zájmy dítěte. Opatrovníkem se stává osoba, kterou určí soud i právnická osoba jako orgán sociálně-právní

⁴¹ ÚVOD. Náhradní rodina: *Teoretické pojetí náhradní rodinné péče*. [online].Nahradnirodina.cz, nevedeno [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod-teoreticke-pojeti-nahradni-rodinne-pece>

⁴² ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha:Portál, 2012. s. 15

⁴³ ÚVOD. Náhradní rodina: *Teoretické pojetí náhradní rodinné péče*. [online].Nahradnirodina.cz, nevedeno [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod-teoreticke-pojeti-nahradni-rodinne-pece>

⁴⁴ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha:Portál, 2012. s. 16

⁴⁵ ÚVOD. Náhradní rodina: *Teoretické pojetí náhradní rodinné péče*. [online].Nahradnirodina.cz, nevedeno [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod-teoreticke-pojeti-nahradni-rodinne-pece>

⁴⁶ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha:Portál, 2012 s. 16

ochrany dítěte. Hájí zájmy dítěte, ale rozsah práv a povinností určuje soud. Z formy opatrovnictví neplynou žádné odměny.⁴⁷

- Ústavní péče-zde jsou svěřeny děti, kterým je soudně nařízena ústavní či ochranná výchova nebo byly soudem, svými rodiči nebo odpovědnou osobou za jejich výchovu svěřeny do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.⁴⁸

Každý, kdo se rozhodne, vzít si „cizí“ dítě do své péče, by měl toto rozhodnutí prodiskutovat v užším rodinném kruhu, s budoucími sourozenci, ale i se širší rodinou. Zejména by měl zvážit své schopnosti a možnosti.

Škoviera uvádí motivy zveřejněné pro náhradní rodičovství:

- *„Altruistický-snaha, ochota a reálná možnost pomoci těm dětem, které pomoc potřebují.*
- *Profesionální-přesvědčení zájemců, že dětem rozumějí, a že to s nimi umějí.*
- *Emocionální-láska k dětem, pozitivní vztah k nim, snaha o plnější život.*
- *Nenaplnění rodičovství-touha prožít si rodičovství aspoň psychologicky, když už to není biologicky možné, zabezpečení kontinuity rodiny.*
- *Rodinný-v rodině s jedináčkem doplnění sourozence.*
- *Smysl života, životní náplň-náhrada prázdného místa po vlastních dětech nebo přijetí poslání např. v rámci náboženského společenství.*
- *Ekonomické zabezpečení-snaha o smysluplné podělení se o přebytek materiálních statků.*
- *Záchranář-spasitelský komplex. Když nemůže spasit svět, tak aspoň jeho dítě.*“⁴⁹

---

⁴⁷ ÚVOD. Náhradní rodina: *Teoretické pojetí náhradní rodinné péče*. [online].Nahradnirodina.cz, nevedeno [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod-teoreticke-pojeti-nahradni-rodinne-pece>

⁴⁸ ÚVOD. Náhradní rodina: *Teoretické pojetí náhradní rodinné péče*. [online].Nahradnirodina.cz, nevedeno [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod-teoreticke-pojeti-nahradni-rodinne-pece>

⁴⁹ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchov.*, Praha: Portál, 2007. s. 54

Škoviera uvádí neveřejné motivy pro náhradní rodičovství:

- „Pragmatismus-může jít o dostupnou práci a možnost smysluplně strávit čas v konkrétním prostředí, které neposkytuje jiné možnosti.
- Ekonomické přilepšení-stabilní příjem (netýká se adopce).
- Rodinná povinnost-pocit rodinné sounáležitosti i společenské očekávání vytvářejí tlak na přijetí dítěte (týká se především pěstounství v rámci příbuzenstva).
- Společenský status-starat se o dítě, resp. být zaměstnaný je společensky uznávaná morální hodnota.
- Ubytování-je (bylo) součástí SOS vesničky, pěstounské zařízení i Dětského městečka.“
- Publicita-motivací je seberealizace.“⁵⁰

Dále Škoviera přidává i motivy skryté pro náhradní rodičovství:

- „Něco si dokazují-aspirace nerealizovaného nebo neúspěšného rodičovství se přesunou na dítě zvenku.
- Vykoupím si své viny-pokus o odčinění, které bývá součástí pocitů viny souvisejících s nezvládnutou výchovou vlastní dcery či syna.
- Čekám, že mi dítě bude vděčné a že mne ocení-zájemce od dítěte podvědomě očekává pohlazení, vděčnost. Může jít o nezralého dospělého, kterému v dětství chybělo dostatečné ocenění, nebo hledání náhradního objektu, který zastoupí ty, kteří tuto potřebu aktuálně nenaplnují (manžel, vlastní děti).
- Řešení partnerské krize-příchod dítěte zvenku má zlepšit nerušený nebo málo naplněný partnerský vztah.
- Psychopatologické motivy-nejčastěji jde o heterosexuálně nebo homosexuálně pedofilní zaměření.
- Mocenské ambice-rodičovská pozice umožňuje prostřednictvím budování závislosti uplatnění mocenských ambicí.“⁵¹

---

⁵⁰ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchov*. Praha: Portál, 2007. s. 54

⁵¹ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchov*. Praha: Portál, 2007. s. 54

Všem formám náhradní rodinné péče je společné to, že dítě je vychovááno lidmi, kterým se nenarodilo. Genotyp přijali od cizích docela neznámých lidí a současní vychovatelé neměli možnost se s nimi sžít, neboli být s nimi v období prenatalního, perinatálního a postnatálního vývoje. Vychovatelé přijali dítě jako cizí a ono je pro ně velkou neznámou. Před nimi stojí velký úkol, kterému se vychovatel musí přizpůsobit, porozumět mu, upravit svůj životní rytmus a styl tak, aby to vyhovovalo jak dítěti tak i jemu samotnému.⁵²

---

⁵² MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. s. 45

2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

2.1 Charakteristika pěstounské péče

Pěstounská péče patří mezi druhou základní formu náhradní rodinné péče. V lednu 2013 vyšla v účinnost novela Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, která přinesla řadu změn do oblasti náhradní rodinné péče. Dle novely je při zprostředkování stanovena příprava s povinným časovým rozsahem, a pokud jsou zjištěny závažné skutečnosti při řízení o zprostředkování, je možné řízení přerušit a to v jakékoli fázi.

Dítě v pěstounské péči není právně volné, nelze si ho osvojit. Pokud by nebylo umístěno do pěstounské rodiny, ocitlo by se v ústavní péči. Pěstounská péče je forma náhradní rodinné výchovy, řízená, zprostředkovaná a kontrolovaná státem. Každý pěstoun je zodpovědný za výchovu dítěte, jež by jinak vyrůstalo v ústavní péči, proto pěstounům náleží odměna jak finanční (dávky pěstounské péče), tak nemateriální (forma odborného poradenství a různé odlehčovací služby).

Naprostá většina dětí, žijících v pěstounských rodinách, má alespoň jednoho biologického rodiče, který se ale o dítě nemůže, nechce či nedovede postarat. Jde zejména o rodiče se špatným psychosociálním zázemím, jenž sám vyrůstal v dysfunkční rodině nebo v ústavní péči. Nebo je nemocný, ve výkonu trestu nebo se u něho objevuje závislostní chování.⁵³

Hlavním cílem pěstounské péče je zajistit podobnou výchovu a péči pro dítě jako je tomu v přirozené rodině. Na rozdíl od adoptivní rodiny, zde nedochází ke zpretrhání vazeb dítěte s jeho biologickou rodinou, ale právě naopak jsou tyto vztahy podporovány a zachovávány. Biologičtí rodiče mají stále rodičovskou zodpovědnost, vyživovací povinnost a právo se s dítětem stýkat.⁵⁴

Zezulová se pozastavuje nad termínem „náhradní rodinná péče“, neboť pojem náhradní lze chápat jako, že něco skončilo a je něčím nahrazeno. V náhradní rodinné péči nic nekončí, ale klade se důraz na posilování vztahů s biologickou rodinou. V současné době však varuje před jakousi paušalizací při udržování kontaktů dítěte s biologickou rodinou, s kterou nesouhlasí. Každé dítě, každý případ by se měl posuzovat individuálně a musí se dbát na blaho dítěte. V dnešní době se spíše upřednostňuje „kontakt za každou cenu“,

⁵³ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 117

⁵⁴ RYDLO, D., *Pěstounská péče*. [online]. Pestounskapece.cz, 2. 6. 2012. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.pestounska-pece.cz/content/pestounska-pece>

a mnohdy se nezohledňuje psychosociální vývoj dítěte. Dospělí rozhodnou o jeho kontaktu s jeho biologickou rodinou, přitom dítě nemusí mít zájem, nemusí být dostatečně zralé a může to pro něho znamenat velkou zátěž.⁵⁵

Při pěstounské péči vzniká vztah mezi pěstounem a dítětem. Základní povinností pěstouna vůči svěřenému dítěti je výkon samotné péče o něj, ale i jeho výchova. Pěstoun má právo i povinnost zastupovat svěřené dítě a spravovat jeho záležitosti pouze v běžných záležitostech.⁵⁶ „K výkonu mimořádných záležitostí (např. vyřízení cestovního dokladu) musí požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte, případně soud. Pěstounská péče může být změněna na poručnickou péči, a to v případech, kdy rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, rodičovská zodpovědnost byla omezena nebo byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti nebo když rodiče ztratili způsobilost k právním úkonům.“⁵⁷

Kovařík uvádí pozitivní předpoklady pěstounů:

- „tolerance, přiměřené realistické nároky,
- vstřícnost, empatie,
- dosavadní zkušenosti s dětmi,
- zázemí v rodině či možnost pomoci příbuzných,
- poměrně zralá, dobře komponovaná osobnost,
- poměrně vřelá, laskavá emotivita,
- ujasněná, altruistická motivace,
- poměrně dobrý zdravotní (tělesný stav),
- poměrně dobrý psychický stav“.⁵⁸

Pěstounská péče představuje nezastupitelné místo v náhradní rodinné péči, zejména z důvodu, že:

- „Ratifikací Úmluvy o právech dítěte a jejím přijetí do právního řádu ČR se Česká republika zavázala zajistit dítěti přednostně péči v rodině, ať už vlastní,

⁵⁵ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 117-118

⁵⁶ VAŠŤATKOVÁ, J., VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. s. 22

⁵⁷ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. s. 50

⁵⁸ KOVAŘÍK, J. *Úspěšnost náhradní rodinné péče*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1997. s. 26

nebo náhradní ...a až pokud tato snaha selže, může přistoupit k alternativě, čili ústavní výchově.

- *Ne všechny děti, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině, jsou vhodné pro osvojení.*⁵⁹

V praxi se uplatňuje pěstounská péče:

- Individuální pěstounská péče-jedná se o pěstouna a pěstovanku, kteří mají vlastní děti nebo je vychovali, jde o běžné rodinné prostředí.
- Skupinová pěstounská péče-jde o velké pěstounské rodiny s více dětmi vlastními i přijatými. Nebo SOS dětské vesničky, ve kterých je pěstounskou péčí pověřena matka-pěstovanka. Ta bydlí se svěřenými dětmi (6 a více dětí různého pohlaví i věku) v samostatném domku, jí pomáhají další osoby, kterým se říká tety. 10 – 12 takových domků vytváří Vesničku.⁶⁰
- Poručenství-podle rozhodnutí soudu je dítěti ustanoven poručník, a to v případě úmrtí rodičů, zbavení či pozastavení rodičů rodičovské odpovědnosti, nebo jsou rodiče nezpůsobilí k právním úkonům. Poručník je zákonným zástupcem dítěte a zákon mu stanoví rozsah práv a povinností k dítěti, a to výchovu, zastupování a správu jeho majetku. Na výkon této funkce pravidelně dohlíží soud, kterému poručník předkládá 1x ročně zprávy o dítěti. Každé rozhodnutí poručníka o podstatných věcech schvaluje soud.⁶¹
- Opatrovnictví-vzniká na základě rozhodnutí soudu usnesením, které stanoví rozsah práv a povinností k dítěti. Opatrovník není zákonný zástupce a bývá ustanoven dítěti v procesu osvojení.⁶²

Pěstounskou péči lze rozdělit na tyto formy:

- Příbuzenská-pěstounská péče prarodičů a ostatních příbuzných, jež je nezprostředkovaná. Vzniká rozhodnutím soudu na návrh blízké osoby. Výhodou této péče je vytvoření skutečné rodinné atmosféry. Nevýhodou může

⁵⁹ RYDLO, D. *Pěstounská péče*. [online].Pestounskapece.cz, 2. 6. 2012. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.pestounska-pece.cz/content/pestounska-pece>

⁶⁰ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha:Portál, 2002. s. 16

⁶¹ Matějček, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha:Portál, 2002. s. 16

⁶² Matějček, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha:Portál, 2002. s. 18

být přemíra lásky a shovívavosti, neochota vyhledat odbornou pomoc v případě jakýchkoliv problémů, vynucený kontakt dítěte ke svým biologickým rodičům a velký věkový rozdíl.⁶³

- Pěstounská péče klasická, zprostředkovaná.
- Pěstounská péče na dobu přechodnou, zprostředkovaná.

U pěstounské péče se vyskytují dva pojmy:

- Osoba v evidenci-osoba vedená v evidenci, která může vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.
- Osoba pečující-osoba, jenž
  - a) je pěstounem (ale ne na přechodnou dobu),
  - b) byla pěstounem nebo poručníkem dítěti před dosažením jeho zletilosti a nyní má dítě jako nezaopatřené nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
  - c) čeká na rozhodnutí soudu o svěření dítěte do pěstounské péče nebo je jí orgánem sociálně-právní ochrany dětí dočasně svěřeno dítě do péče, která má zájem stát se pěstounem po dobu trvání předpěstounské péče.
  - d) je poručníkem dítěte,
  - e) o dítě pečuje, má ho v osobní péči. K dítěti nemá po dobu probíhajícího soudního řízení o ustanovení poručníka vyživovací povinnost.⁶⁴

Pěstouni na přechodnou dobu by měli být specializovaní, proškolení a umožňující dítěti vyrůstat v náhradním rodinném prostředí krátkodobě, s maximální dobou jednoho roku. Dítěti je zabezpečeno právo vyrůstat v rodině, což stanovuje článek 20 a článek 21 Úmluvy o právech dítěte. Každá pěstounská péče by mohla být přechodná, proto je třeba vymezit rozdíl mezi pěstounskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu.

⁶³ GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 48-49

⁶⁴ MACELA, M.. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb.* [online].MPSV.cz, 21. 12. 2012. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace_1.pdf

Rozdílem je zejména:

- Časové období-pestounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle 1 rok.
- Svěření u pestounské péče na přechodnou dobu lze jen na základě rozhodnutí soudu, na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí a to osobám v evidenci.
- U pestounské péče na přechodnou dobu neprobíhá proces zprostředkování před umístěním dítěte.
- Osoby v evidenci pobírají odměnu i za období, kdy nepečují o žádné dítě. Tyto osoby ale musí být stále v pohotovosti a schopni přijmout dítě nacházející se v krizové situaci po rozhodnutí soudu.
- Příprava žadatelů u pestounské péče na přechodnou dobu je delší.

Pěstouni na přechodnou dobu by měli být profesionály vykonávající výchovu a péči o ohrožené děti. Je třeba dětem poskytnout lásku a stabilitu v řádu dnů, týdnů i měsíců. Měli by působit na děti tak, aby se byly schopny vyrovnávat s traumaty a ztrátami, které je v jejich životě potkaly a připravit je na návrat do biologické rodiny či na trvalou péči mimo jejich biologickou rodinu. Pěstouni musí mít dobré komunikační schopnosti, neboť musí spolupracovat s biologickou rodinou dítěte nebo s budoucí náhradní rodinou.

Velký důraz se klade při posuzování žadatelů o pestounskou péči na přechodnou dobu, a proto se posuzuje rodinná situace- stabilní partnerský svazek. U samožadatelů se posuzuje udržení jejich statusu a u rozvedených samožadatelů se přihlíží k maximálnímu jednomu rozvodu manželství. Dále se posuzuje postavení vlastních dětí žadatele, dostatečná kapacita pěstounů, bydlení a životní zabezpečení, věk a zdravotní stav žadatelů, vyloučení patologie, trpělivost, motivace.

Zprostředkování pestounské péče představuje velmi významnou činnost, *„na jejímž základě se vytvářejí nové vztahy mezi dětmi a dalšími osobami, které v případech pestounské péče přebírají značnou část práv rodičů.“*⁶⁵

V případě, že by se jedinec rozhodl přijmout dítě do pestounské péče, musí na sociálním odboru obecního úřadu obce s rozšířenou působností podat žádost o přijetí dítěte do náhradní rodinné péče- pestounské péče. Na uvedeném odboru se touto agendou zabývá

---

⁶⁵ BURDOVÁ, E., NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Praha: Linde, 2007. s. 78

pověřený pracovník, který podá základní informace, založí spis obsahující údaje a dokumenty, které objasňují jeho rodinnou a životní situaci.

Podání žádosti o náhradní rodinnou péči předpokládá jakousi vyzrálost, jistotu žadatelů, že jejich rozhodnutí je správné a uvědomění si, že pokud budou neúspěšní, negativně tím ovlivní život dítěte.

Do spisu musí být doloženy tyto náležitosti:

- Doklad o státním občanství nebo povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu.
- Fotografie žadatele nebo žadatelů.
- Zpráva o zdravotním stavu.
- Potvrzení o stálém příjmu od zaměstnavatele nejlépe s posudkem.
- Zpráva o sociálních poměrech.
- Opis rejstříku trestů.
- Písemný souhlas s absolvováním přípravy na přijetí dítěte.⁶⁶
- Údaje o ekonomických a sociálních poměrech.
- Písemný souhlas, že orgán sociálně-právní ochrany dětí je oprávněn ke zjišťování vhodného výchovného prostředí pro dítě.
- Písemný souhlas, že se účastní přípravy fyzických osob.
- Stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí.⁶⁷
- Posouzení žadatele-zaměřuje se na oblasti jako *„charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, zda z hlediska duševního, tělesného a smyslového nic nebrání dlouhodobé péči o dítě, předpoklad vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti...stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině.“*⁶⁸
- Vyjádření dětí žadatele-pokud jsou k takovému vyjádření schopny vzhledem k jejich věku a rozumové vyspělosti.

⁶⁶ GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 75-78

⁶⁷ BURDOVÁ, E., NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochrany dětí-komentář*. Praha: Linde, 2007. s. 82- 83

⁶⁸ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 21

- Posouzení, zda děti žijící se žadatelem v domácnosti jsou schopny přijmout dítě do rodiny.
- Zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho manžela, druha, dětí a jiných osob, které žijí s žadatelem ve společné domácnosti.⁶⁹

Obecní úřad s rozšířenou působností kompletní dokumentaci postoupí krajskému úřadu, který:

- *„zajišťuje odborná vyšetření-psychologické-zjišťuje, jaká je motivace pro přijetí dítěte do pěstounské péče, jaké jsou dispozice pro zvládnání náročné role náhradního rodiče,*
- *ověřuje možné kontraindikace, které jsou překážkou pro přijetí dítěte-závislosti (alkoholismus, apod.), závažná zdravotní onemocnění a omezení.“⁷⁰*

Od podání žádosti trvá cca 2 měsíce, než se žádost předá na krajský úřad, který zajišťuje *„takzvané odborné posouzení jejich žádosti, to znamená, že doplní jejich žádost o zdravotní a psychologické posouzení a zajistí jejich účast na přípravném kurzu. Po absolvování přípravy pro budoucí osvojitele a pěstouny a ukončení zdravotního a psychologického posouzení zhodnotí pracovní skupina krajského úřadu všechny zjištěné informace o žadatelích. Poté rozhodne o jejich zařazení či nezařazení do evidence budoucích pěstounů či osvojitelů.“⁷¹*

Příprava pro žadatele pro pěstounskou péči je stanovena s minimálním rozsahem 48 hodin a pro pěstounskou péči na přechodnou dobu s rozsahem 72 hodin. Přípravné kurzy probíhají formou dvou víkendových setkání.⁷²

Novotná a Burdová uvádějí cíl přípravy:

- *„Poskytnout žadatelům přístupnou a pozitivní formou dostatek odborných informací o zvláštěnostech náhradní rodinné péče.*
- *Pomoci žadatelům utvořit si konkrétní představu o budoucím fungování jejich rodiny v souvislosti s příchodem „nevlastního“ dítěte.*

⁶⁹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 27

⁷⁰ RYDLO, D. *Pěstounská péče*. [online]. Pestounskapece.cz, 2. 6. 2012. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.pestounska-pece.cz/content/pestounska-pece>

⁷¹ NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. Hradec Králové: Garamond s.r.o., 2009. s. 7

⁷² NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. Hradec Králové: Garamond s.r.o., 2009. s. 7

- *Získat kvalifikované informace o žadatelích, o jejich chování a prožívání a vyhodnotit je ve vztahu k možnému přijetí dítěte.*⁷³

Předpokladem pro naplnění cíle přípravy je:

- *„Porozumět potřebám dětí, které se ocitly mimo vlastní rodinu, a rozdílům ve výchově v přirozeném a náhradním rodinném prostředí.*
- *Porozumět procesu zprostředkování náhradní rodinné péče z hlediska zájmu dítěte – zprostředkování není nástrojem státní byrokracie, ale je způsobem, jak minimalizovat riziko špatného výběru náhradního rodinného prostředí pro dítě s ohledem na jeho individuální situaci a specifické potřeby.*
- *Získat reálný pohled na konkrétní situace při výchově přijatého dítěte.*
- *Poskytnout příležitost k setkání a navázání kontaktů mezi účastníky.*
- *Vytvořit podmínky pro udržování kontaktů i po skončení přípravy; v mnoha případech se tak utváří svépomocná skupina, jejíž členové mezi sebou udržují četné kontakty v období před i po přijetí dítěte.*
- *Navázat kontakty s odborníky i pro další spolupráci po přijetí dítěte a získat orientaci v nabídce odborných služeb v náhradní rodinné péči.*⁷⁴

Čekací doba pro umístění dítěte do rodiny je závislá na požadavcích žadatelů a trvá několik měsíců. Mezi rozhodující ukazatele patří věk, zdraví, počet sourozenců a etnikum dítěte.⁷⁵ Prvním krokem pro přidělení dítěte vhodným rodičům je, aby „*tito lidé rozuměli sami sobě ve svém odhodlání cizí dítě do své péče přijmout.*“⁷⁶ Druhým krokem je porozumět dítěti.⁷⁷ Krajský úřad je oprávněn rozhodnout o zamítnutí žádosti o zařazení do evidence žadatelů. Mezi nejčastější důvody patří zdravotní, sociální a psychologické důvody.⁷⁸

---

⁷³ BURDOVÁ, E., NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochrany dětí-komentář*. Praha: Linde, 2007. s. 78

⁷⁴ BOŤOVÁ, A., HOFROVÁ, V., JANDOVÁ, T., KALÁBOVÁ, S., ROTREKLOVÁ, E., ŠTĚRBOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České Republice*. Brno: Triada, Poradenské centrum o.s. 2008. s. 27-28

⁷⁵ NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. Hradec Králové: Garamond s.r.o., 2009. s. 8

⁷⁶ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha:Portál, 2002. s. 12

⁷⁷ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha:Portál, 2002. s. 12

⁷⁸ NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. Hradec Králové: Garamond s.r.o., 2009. s. 8-9

Osobám, které jsou zařazené v evidenci, může soud na návrh orgánu sociálně-právní ochrany svěřit dítě na:

- „Dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat.
- Dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením.
- Dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.“⁷⁹

Krajský úřad zasílá obecnímu úřadu s rozšířenou působností opis seznamu osob, které byly zařazené, vyřazené či nezařazené a jenž mohou pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávat.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností navrhne žadateli, který byl zařazen do evidence neboli osobě v evidenci či osobě pečující (osoba příbuzná či blízká dítěti, o kterou už fakticky osoba pečuje) uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, která upravuje práva a povinnosti. Dohoda musí být v souladu s rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do péče. Tyto subjekty uzavírající dohodu mají povinnost sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a to tak, že minimálně jednou za 2 měsíce musí být v osobním kontaktu s osobou pečující nebo s osobou v evidenci i s jejich dětmi, jež jsou svěřeny do jejich péče.⁸⁰

V procesu uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče je třeba vždy práva a povinnosti individualizovat a ušít na míru konkrétní rodině a svěřenému dítěti či dětem. „Dohoda o výkonu pěstounské péče je veřejnoprávní smlouvou, upravenou obecně v části páté správního řádu (§159 -170).“⁸¹

Po přijetí dítěte do rodiny nastává období sžívání se s dítětem, proto je třeba nastavit určitá pravidla. Pro dítě dochází k velké změně v jeho životě a ono se s tím nemusí vyrovnat. Neví, co ho čeká, jestli neselže a podobně. V případě potřeby dnes už mohou žadatelé hledat pomoc u neziskových organizací a využít službu krizové linky. U přijatých dětí z ústavní péče je patrna komunikační bariéra.⁸²

⁷⁹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochrany dětí, §27, odst. 7

⁸⁰ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochrany dětí, §47b

⁸¹ MACELA, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb.* [online].MPSV.cz, 21. 12. 2012. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace_1.pdf

⁸² ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 35

Při každém pracovně-právním vztahu vzniká každému zaměstnanci právo na odpočinek, proto i pěstouni na přechodnou dobu mají nárok na řádnou dovolenou. Pěstouni tak mají možnost využít respitní (odlehčovací) služby s ohledem na věk a zdravotní stav dítěte. Neziskové organizace nabízí respitní pobyty formou dětských táborů, dětských příměstských táborů, výchovně-rekreačních táborů, lyžařských výcviků či prázdninových pobytů. Pěstouni mohou dále využít odlehčovací službu ve formě hlídání dětí na nezbytně nutnou dobu potřebnou k zajištění různých záležitostí. V případě postižení dítěte je možné využít dle nabídky organizací odlehčovací službu ve formě denní péče.

2.2 Dávky pěstounské péče

„Starat se o děti není jednoduché. Není nic složitějšího, než vychovávat děti. Od veškeré práce se dá odejít, ale od dětí odejít nemůžete. Když si někdo vezme děti do pěstounské péče nebo adoptivní péče, nedělá to na týden, ale v podstatě na celý život.“⁸³

Pěstoun má právo žádat dávky pěstounské péče, jednak pravidelně se opakující, příspěvek na úhradu potřeb dítěte a odměna pěstouna, a jednak jednorázové dávky, jako příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla. Pěstounovi mimo výše uvedené dávky může vzniknout nárok na další dávky státní sociální podpory a to nárok na rodičovský příspěvek a na přídavek na dítě.

Pěstoun žádá o dávky na úřadech práce, v odděleních státní sociální podpory, na určených formulářích.

Pokud žadatel předloží vše potřebné, jsou mu vypláceny tyto dávky:

- Odměna pěstouna-nárok vzniká jak osobě pečující, tak osobě v evidenci ve výši za kalendářní měsíc:
  - a) pokud se pečuje o jedno dítě 8.000,-Kč,
  - b) pokud se pečuje o 2 děti 12.000,-Kč,
  - c) pokud se pečuje o 3 děti nebo o 1 dítě závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni středně těžké, těžké a úplné závislosti 20.000,- Kč,
  - d) pokud se jedná o osobu v evidenci, i když nepečuje o žádné dítě 20.000,-Kč,

---

⁸³ NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. Hradec Králové: Garamond s.r.o., 2009. s. 14

e) pokud pečuje pěstoun o 1 dítě svěřené na přechodnou dobu, závislé na pomoci jiné fyzické osoby, ve stupni středně těžké, těžké a úplné závislosti 24.000,-Kč,

f) za každé další dítě se odměna pěstouna zvyšuje o polovinu částky 8.000,-Kč.⁸⁴

Odměna náleží osobě pečující i osobě v evidenci, která je zároveň rodičem či prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte, a to pouze v případech hodných zvláštního zřetele. Přihlíží se zejména k jejich sociálním a majetkovým poměrům a zdravotnímu stavu dítěte. Na odměnu má pěstoun nárok i v době pracovní neschopnosti, nejdéle však do konce kalendářního měsíce, který následuje po měsíci, v němž byl pěstoun uznán práce neschopným.⁸⁵

- Příspěvek při převzetí dítěte-nárok vzniká jednorázově při převzetí dítěte dle jeho věku:

a) „do 6 let 8.000,-Kč,

b) od 6 let do 12 let 9.000,-Kč,

c) od 12 let do 18 let 10.000,-Kč.“⁸⁶

- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte-se vyplácí osobě pečující do 18 let věku, po dosažení zletilosti náleží příspěvek zletilému dítěti maximálně do 26 let věku, a to pokud je nezaopatřené, žijící společně s pečující osobou.

„Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí za kalendářní měsíc:

a) 4500 Kč pro dítě ve věku do 6 let,

b) 5550 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,

c) 6350 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,

d) 6600 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.“⁸⁷

⁸⁴ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47j

⁸⁵ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47j

⁸⁶ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47j

⁸⁷ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §47h

Tabulka č. 1 – Příspěvek na úhradu potřeb dítěte závislého na pomoci jiné osoby

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost)Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost)Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost)Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost)Kč
Do 6 let	4650	5550	5900	6400
6 – 12 let	5650	6800	7250	7850
12 – 18 let	6450	7800	8300	8700
18 – 26 let	6750	8100	8600	9000

Zdroj: Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, § 47 f, odst. 4

Příspěvek je plně vázán na dobu, kdy je o dítě pečováno osobou v pěstounské péči. Pokud dítě pobírá důchod, který je nižší než příspěvek, pak vzniká nárok pouze na rozdíl.

- Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla-nárok vzniká pěstounovi, pokud pečuje alespoň o 3 děti. Výše příspěvku se poskytuje na zakoupení motorového vozidla, a to ve výši 70% pořizovací ceny nebo na opravu, a to nejvýše částkou 100.000,-Kč. V období posledních 10 let nesmí příspěvky přesáhnout částku 200.000,-Kč.
- Příspěvek při ukončení pěstounské péče-výše jednorázového příspěvku činí 25.000,-Kč⁸⁸

2.3 Přednosti a nedostatky pěstounské péče

Lze konstatovat, že pěstounská péče supluje pravou rodinnou péči. Není ale jisté, zda naše společnost je dostatečně připravena i informována o tom, jakým způsobem nahrazuje rodinu. Pěstouni dětem budují určité zázemí, snaží se o vytvoření rodinného prostředí, atmosféry, kde cílem výchovy je příprava řádného občana, který bude odpovědně a řádně plnit své sociální funkce.

⁸⁸ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 47h

Jaká myšlenka může kohokoli napadnout ve spojitosti s pěstounskou péčí?

- Pokud se mají zrušit ústavy, bude zapotřebí hodně pěstounů, ale bude jich málo.
- Pěstouni budou tuto práci dělat pro peníze.
- Pěstouni to dělají jen proto, aby nemuseli do práce, či nemohou práci dlouhodobě najít.
- Pěstouni mohou zneužívat děti.
- Jak dalece se mohou postarat o postižené dítě, které potřebuje specializovanou péči.
- Pěstouni budou děti vracet, když se problémy objeví.

Ano, každá ta věta může být pravda, ale také nemusí, proto je systém přípravy pěstounů a zkoumání jejich vhodnosti tak zdlouhavý a složitý.

Dle Vágnerové děti pocházející s dysfunkčních rodin, o které jejich rodiče nejeví zájem, potřebují co nejdříve kvalitní náhradní péči, a to zejména z důvodu zabránění zbytečné deformaci jejich osobnostního vývoje. *„Obecně platí, že dědičnost změnit nelze, ale je možné snížit rizika plynoucí z nežádoucí zkušenosti. Umístění do adopce, do pěstounských rodin nebo do zařízení rodinného typu může alespoň částečně eliminovat riziko vzniku uvedených potíží a omezit přenos psychosociálně podmíněné zátěže na další generaci.“*⁸⁹

Velká změna u dítěte nastává příchodem do pěstounské rodiny spočívající ve vyrovnávání se s velkým množstvím nových situací, zvyknutí si na novou rodinu, hlavně na nové rodiče, sourozence. Dítě si musí vybudovat určité postavení v rodině, přizpůsobit se novému prostředí s velkým množstvím cizích lidí, musí si zvyknout na novou školu, učitele, kamarády a zejména se musí vypořádat se ztrátou předchozího prostředí. Je to období, kdy je velmi důležité vybudování vzájemného důvěrného vztahu, který je základem spolupráce a pomoci.⁹⁰

Cílem klasické pěstounské péče je vytvořit pro děti takové prostředí, které se svými prvky přibližuje životním podmínkám klasické rodiny, neboť toto prostředí pozitivně ovlivňuje psychický a fyzický vývoj dítěte, rozvoj jejich kognitivních schopností a jejich sociálních

⁸⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s. 2012. s. 34

⁹⁰ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. s. 13-14

návyků. Zároveň také bude eliminovat negativní vlivy, jež se vyskytují v ústavních zařízeních.⁹¹

Belková a Hudcová zdůrazňují důležitý budovaný, citový, vzájemný vztah mezi pěstounem a dítětem, neboť je předpokladem dosažení zlepšení situace dětí, jejich prosperita, odstranění jejich výchovných nebo zdravotních problémů.⁹²

Navázání citového vztahu pěstouna k dítěti je velmi důležité u pěstounské péče klasické, ale vzniká polemika u pěstounské péče na přechodnou dobu, neboť není jisté, co tento vztah způsobí. Jak je možné zabránit tomu, aby pěstoun nepřilnul k dítěti, se kterým tráví 24 hodin denně po dobu např. půl roku? Lze konstatovat, že pokud pěstoun dítěti bude poskytovat veškerou lásku a péči, tak navázání vztahu ze strany dítěte nelze zabránit. Jaké následky potom bude mít na dítě několikáté odloučení v jeho životě. Zde se nabízí otázka, zda by dítěti nebylo po krátkou dobu lépe v neutrálním prostředí ústavu, kde nenaváže vztah s blízkou osobou. Proti tomu samozřejmě stojí negativní projevy ústavního prostředí jako je citová deprivace, zploštělost a apatičnost dětí útlého věku vyrůstající v ústavu. Které zlo, je to menší zlo pro dítě? U každého dítěte se proto musí volit individuální nejvhodnější řešení s ohledem na věk, na temperament a celkovou osobnost. Je třeba se zabývat názorem spojeným s podmínkami a s vhodným zkrácením časového období, kdy se dítě stává právně volné. Dítě by tak mohlo být dříve adoptováno.

Konkrétní skupiny dětí, pro něž je vhodná pěstounská péče, jsou děti:

- Děti odlišného etnického původu.
- Děti s vážnějším postižením-péče vyžaduje od pěstounů, s převažujícími altruistickými motivy pro přijetí dítěte, určité sebeobětování. Přijetím dítěte především řeší svou bezdětnost.
- Děti starší, které se nehodí vzhledem ke svému věku do osvojení.⁹³

Profesionální pěstounská péče poukazuje na rizika, jež s výkonem pěstounské péče souvisejí, zejména:

- Biologičtí rodiče mají strach z rizika emocionálního odcizení dítěte.

⁹¹ BELKOVÁ, V., HUDCOVÁ, A. *Náhradná rodinná starostlivosť*. Banská Bystrica: Partner, 2008. s. 68

⁹² BELKOVÁ, V., HUDCOVÁ, A. *Náhradná rodinná starostlivosť*. Banská Bystrica: Partner, 2008. s. 70

⁹³ RYDLO, D. *Pěstounská péče*. [online].Pestounskapece.cz, 2. 6. 2012 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.pestounska-pece.cz/content/pestounska-pece>

- Snaha vybírat si mladší děti.
- Nezačlenění sourozenců do jedné pěstounské rodiny.
- Neprofesionálnost profesionální pěstounské péče.
- Snaha pěstounů o izolaci dítěte od jejich biologické rodiny.⁹⁴

---

⁹⁴ HUDCOVÁ, A., BELKOVÁ, V. *Náhradná rodinná starostlivosť*. Banská Bystrica: Partner, 2008. s. 69-70

3 ÚSTAVNÍ PÉČE

3.1 Charakteristika

Ústavní péče – podstata pojmu spočívá v zajištění ústavní výchovy a svěření dítěte do péče určitého typu zařízení. Jedná se o:

- Děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou.
- Děti, které byly soudem svěřeny do péče zařízení.
- Děti, které byly do péče zařízení svěřeny rodiči, resp. osobami odpovědnými za výchovu dítěte.

Ústavní výchovu nařizuje soud, jenž nejdříve zkoumá, zda výchovu nelze zajistit náhradní rodinnou péčí.⁹⁵ Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. v § 971 odst. 1. stanovuje následující povinnosti: „*Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídít ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby.*“⁹⁶ Dítě se umísťuje do zařízení, které je nejbližší bydlišti blízkých osob dítěte.

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. v § 972 upravuje délku ústavní výchovy na maximální dobu tří let. Lze ji prodloužit, pokud důvody pro nařízení ústavní výchovy trvají. V případě pomnutí důvodů, dle kterých byla nařízena ústavní výchova, soud ústavní výchovu zruší a rozhodne, komu bude dítě svěřeno do péče s ohledem na všechny okolnosti.

Nutností je vědět, že do domova přicházejí děti z málo podnětného rodinného prostředí. Intelektuální úroveň rodičů či rodiče dosahuje mnohdy nízké úrovně. Umístěním dítěte do zařízení jsou sice uspokojeny jeho materiální potřeby, ale je třeba se zvláště zaměřit na potřeby citových a sociálních vztahů. Mezi dětmi navzájem dochází ke komunikaci, utvářejí se přirozené vztahy. Nutností je vytvoření takových podmínek a vztahů, jež by

⁹⁵ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. s. 37

⁹⁶ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, § 971

dítěti poskytovaly rozumové, citové a sociální podněty. Do popředí je nutno vyzvednout úroveň a stabilitu vztahu mezi dítětem a vychovatelem.⁹⁷

Velmi významným úkolem každého zařízení je vytvoření podmínek pro všestranný rozvoj dítěte a podpora kolektivního soužití. Zařízení vychovává a vede děti k samostatnosti, odpovědnosti, aby byly připraveny žít samostatný život ve společnosti a schopny samostatně řešit každodenní životní události.⁹⁸

Teplá poukazuje na vztah mezi vychovatelem a dítětem v souvislosti s budoucností. *„Tam, kde vychovatel myslí na sebe spolu s dítětem, tam, kde plánuje svou budoucnost s ohledem na budoucnost dítěte a budoucnost dítěte s ohledem na budoucnost svoji, tam, kde se spolu s dítětem těší, předjímá, obává, má s ním společnou naději, tam, kde se snaží dotvářet svou životní historii jako společnou historii sebe a dítěte, tam můžeme – z našeho hlediska – hovořit o rodinné výchově. Vychovatel přitom nevychovává dítě ani pro sebe, ani pro ně samo, ale pro druhé, otevírá dítěti svět a dítě světu.“*⁹⁹

Ústavní umístění dítěte je dle Langmeiera a Matějčka vhodné a výhodné zejména v těchto případech: *„Jde o případy mladistvých, dále dětí starších 6 až 7 let, které potřebují jen krátkodobé umístění (pro nemoc matky nebo pro podobnou příčinu) a jimž citově neutrální prostředí vyhovuje lépe než navazování nových citových pout v jiné rodině, dále tam, kde je třeba umístit větší počet sourozenců, kteří nemají být nikdy odtrženi, pak všechna umístění pro přechodnou dobu, než se rozhodne, kam dále s dítětem, a případy vážných nepřizpůsobení a poruch chování, působících obtíže v rodině...kategorie fyzicky a psychicky silně zanedbaných, u nichž rychlá změna prostředí je vždy žádoucí a umístění v ústavu v takovém případě často znamená záchranu dítěte.“*¹⁰⁰

Vašŕátková a Vyhnálková upozorňují na faktory ovlivňující adaptaci dítěte v dětském domově. Týká se to zejména těchto činitelů:

- Věk dítěte.
- Sociální prostředí, ze kterého dítě přichází.
- Vlastní osobnost dítěte, jeho mentální úroveň, intelekt, adaptabilita.
- Předchozí pobyt v zařízení s ústavní výchovou.

⁹⁷ HRDLIČKOVÁ, V., PÁVKOVÁ, J. *Výchovně vzdělávací práce v dětských domovech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 8-11

⁹⁸ VOTOČEK, V. *Dětský domov Semily*. Semily: Dětský domov, tiskárna Glos, 1996. s. 12

⁹⁹ TEPLÁ, O., *Pěstounská péče – II. vydání*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 1976. s. 13

¹⁰⁰ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 353

- Škola, školní úspěšnost, změna školy.
- Roční období.
- Spolupráce s rodiči dítěte.
- Sociální prostředí rodinné skupiny, do které dítě přichází.
- Důvody, které vedly k umístění dítěte do zařízení s ústavní výchovou.¹⁰¹

3.2 Systém ústavní péče

Výkon ústavní výchovy je prováděn v různých typech zařízení spadající do kompetence tří různých rezortů. Od sebe se navzájem odlišují právní úpravou, systémem financování, odlišnými metodickými pokyny, různými požadavky na zaměstnance a jejich kvalifikaci. *„Zákon o výkonu ústavní výchovy je postaven jako předpis pro školská zařízení a přiměřeně je díky odkazu v zákoně o sociálních službách používán i pro zařízení v kompetenci MPSV.“¹⁰²*

Bubleová uvádí zařízení, jež existují v ČR:

- Zařízení vyžadující okamžitou pomoc-dětská centra, Klokánky a další. Jde o vzniklá zařízení, jež nespádají pod žádný rezort a nevztahuje se na ně zákon o výkonu ústavní výchovy. Jejich financování je poskytováno v rámci systému dávek státní sociální podpory. Dítě může být umístěno do zařízení na základě rozhodnutí soudu, na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, na základě žádosti zákonného zástupce dítěte, ale i na žádost dítěte samotného. Zařízení je limitováno, nelze přesáhnout počet 28 dětí. V případě sourozenců lze tento počet překročit. Na základě žádosti rodičů může délka pobytu dítěte trvat maximálně 3 měsíce. Pokud ale rodič chce dítě umístit do zařízení opakovaně, je nutný souhlas obecního úřadu obce s rozšířenou působností, respektive orgánu sociálně-právní ochrany dětí.
- Zdravotnická zařízení-kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let věku. Zařízení spadají pod rezort ministerstva zdravotnictví, řídí se Zákonem č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách dle ustanovení § 43 odst. 1.

¹⁰¹ VAŠŤATKOVÁ, J., VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc:Hanex, 2008. s. 58-61

¹⁰² BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha:Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. s. 55-57

- Školská zařízení-rezort MŠMT, řídí se Zákonem č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Do této kategorie se řadí diagnostické ústavy, dětské domovy a výchovné ústavy.

Diagnostický ústav zajišťuje komplexní vyšetření dítěte, u kterého se objevují závažnější poruchy chování či duševní porucha. *„Pobyt v ústavu trvá zpravidla 8 týdnů. Diagnostické ústavy nebo výchovné skupiny diagnostických ústavů jsou členěny podle pohlaví nebo podle věku dítěte.“*¹⁰³

*„Dětský domov...ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let.“*¹⁰⁴

Dětský domov se školou zajišťuje péči o děti a o nezletilé matky, které mají *„závažné poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči, nebo s uloženou ochrannou výchovou, jsou-li nezletilými matkami.“*¹⁰⁵

Věkové rozmezí je stanoveno od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Vzdělání dětí je zajišťováno ve škole, která je součástí zařízení. *„Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova.“*¹⁰⁶

- Domov pro osoby se zdravotním postižením-zařízení sociálních služeb, pod rezortem MPSV s právní úpravou v Zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Zdravotní handicap dětí vyžaduje zvláštní odbornou péči.¹⁰⁷

---

¹⁰³ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha:Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011, s. 55-57

¹⁰⁴ ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. § 12 odst. 1

¹⁰⁵ ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, § 13 odst. 1

¹⁰⁶ ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, § 14 odst. 1

¹⁰⁷ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha:Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. s. 55- 57

- Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let-jedná se o zdravotnické zařízení spadající pod rezort ministerstva zdravotnictví, pečující o děti do věku tří let.

Podle Zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy může ředitel zařízení za dítě rozhodnout v běžných záležitostech. O podstatných záležitostech rozhodují nadále rodiče, pokud nejsou soudem zbaveni rodičovské zodpovědnosti. Mezi podstatné záležitosti můžeme zařadit výběr školy, budoucí povolání dítěte, souhlas s poskytováním zdravotních služeb, souhlas s hospitalizací dítěte apod. Jestliže rodiče neplní své povinnosti či nejeví o dítě skutečný zájem, může ředitel zařízení zastoupit dítě i v podstatných záležitostech, ale pouze, pokud jsou v zájmu dítěte a zároveň musí o nich informovat orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Dítě v ústavní výchově má právo na návštěvu rodičů, může odjet k rodičům na víkend či na prázdniny dle souhlasu pracovníka sociálně-právní ochrany dětí. Na pobyt u rodičů má dítě právo. Zakázat pobyt je možné jen ze závažných důvodů jako jsou např. nezabezpečení řádné péče či nevhodné chování dítěte. V zařízení je podporována komunikace dítěte na dálku s rodiči ve formě telefonátu, dopisu či e-mailu. Jinak je tomu u dětí s uloženou ochrannou výchovou, v případě návštěvy osob neodpovědné za jejich výchovu, je stanovená zraková či sluchová kontrola zaměstnanců zařízení.

„Dítě s nařízenou ústavní výchovou či uloženou ochrannou výchovou má podle zákona právo na plné přímé zaopatření. Znamená to, že zařízení mu poskytuje stravu, ubytování, ošacení, učební potřeby a pomůcky, úhradu nutných nákladů na vzdělávání, úhradu nákladů na zdravotní služby a léky, kapesné a osobní dary a úhradu nákladů na dopravu do školy. Dále může zařízení dítěti hradit potřeby pro využití volného času a rekreaci, náklady na kulturní, umělecké či sportovní činnosti, náklady na rekreace, náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu. Pokud jede dítě na dovolenku k rodině, zařízení by mělo dítě vybavit dostatečnou zásobou léků, pokud je užívá.“¹⁰⁸

V dětském domově jsou zpravidla rodinné skupiny. *„V každém bytě se střídají dva vychovatelé, kteří suplují rodiče. Jejich hlavní pracovní náplní je výchova a vzdělávání*

¹⁰⁸ KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV. *Moje dítě je v dětském domově nebo ve výchovném ústavu.* [online]. Ochrance.cz, 10. 1. 2014. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/dite-v-detskem-domove>

děti. V této činnosti jim pomáhá jeden asistent pedagoga- noční vychovatel, který má na starost například oblečení dětí. Jeho péče nespočívá v tom, že by se dětem o vše staral. Jeho hlavní náplní je mít přehled o tom, zda mají oblečení dostatek, zda odpovídá sezóně... Děti, když jsou menší, tak si s ním chodí oblečení kupovat. Když jsou větší, zpravidla jen řeknou, že se jim někde něco líbilo- a s povolením asistenta si jdou oblečení koupit. Je to stejné jako v rodině, jenom musí přinést doklad o zaplacení.“¹⁰⁹

„Každý vychovatel na bytě má měsíční finanční hotovost, s níž hospodaří. V klasických rodinách je měsíčním příjmem měsíční výplata, v dětském domově každý byt tedy měsíčně hospodaří také s určitou částkou, z níž vychovatelé hradí například jízdenky na internát, lístky do divadla, exkurze, nákup běžných drobností do domácnosti – například povlečení. Občas si děti v bytech i vaří, z těchto peněz tedy hradí také nákupy potravin. O víkendu pečou, na Vánoce pečou... Na druhou stranu v dětském domově děti nepoznají, co to je na něco šetřit. V běžných rodinách, když se chce něco nákladnějšího koupit, tak se na to třeba několik měsíců šetří.“¹¹⁰ V zařízení se snaží tyto situace navodit s tím, že s nákupem určité věci se čeká, jakoby se šetří. Děti ale to klasické hospodaření v běžné rodině nepoznají, to že se například platí nájem, elektřina, plyn a vodné. Děti nikdy nepracují s větší hotovostí, a proto vzniká při odchodu ze zařízení problém v tom, aby jim jejich výplata vydržela celý následující měsíc.¹¹¹

Ústavní výchova trvá maximálně do 18 let věku dítěte, z vážných důvodů může být prodloužena až na jeden rok po dosažení zletilosti. Zrušit ústavní výchovu lze kdykoli, pokud pominuly důvody umístění. Návrh podává ředitel zařízení, rodič nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí.

3.3 Přednosti a nedostatky ústavní výchovy

Do ústavního zařízení jsou často umístěvané děti z nízkých socioekonomických podmínek. Pobyt v zařízení těmto dětem nabízí nadstandardní péči, na kterou nebyly v minulosti zvyklé. Po ukončení pobytu v zařízení se mohou vracet do svých biologických rodin, do

¹⁰⁹ NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. Hradec Králové: Garamond s.r.o., 2009. s. 19-20

¹¹⁰ NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. Hradec Králové: Garamond s.r.o., 2009. s. 19-20

¹¹¹ NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. Hradec Králové: Garamond s.r.o., 2009. s. 20

prostředí s nízkým standardem. Častá adaptace na nové prostředí a nové podmínky má na děti negativní vliv.¹¹²

Pro dítě jsou důležité rodinné konflikty, jejich řešení, usmíření a uklidnění, kdy se vytváří pozitivní rysy jejich osobnosti. „*Organizace života v ústavu naopak všechny takové příležitosti vylučuje, nebo redukuje na minimum...vychovatel není na osudu dítěte přímo osobně angažován.*“¹¹³

Langmeier a Matějček hovoří o reakcích dětí na odloučení od rodiny. „*I když se některé děti zdály zprvu nedotčeny tímto zážitkem, byly veselé a hravé, bylo to jen chování přechodné: všechny děti docházejí k bodu, kdy se tato jejich rovnováha hroutí a kdy vykazují známky zjevného zoufalství. Některé děti ostatně hned od počátku silně pláčou nebo zaujímají vyčkávací postoj, s výrazem zarmouceným a napjatým.*“¹¹⁴ U dítěte se mohou projevovat různé příznaky v důsledku odloučení jako porucha chuti k jídlu, apatie k hračkám, nelibost k ostatním dětem, kolísání nálad, somatickými poruchami a narušeným vztahem k dospělým.

„*Trvá-li nedostatek mateřské péče dlouho, stupňují se tyto poruchy a nabývají závažnějších forem (poruchy chování, hrubé opoždění vývoje, úzkostné neurózy nebo i psychotické stavy artistického typu), jaké v celé pestrosti nacházíme u dětí ústavních.*“¹¹⁵

„*Cílem výchovného působení je vypěstovat u dětí základní hygienické návyky, sociální, kulturní a citové vazby potřebné pro zapojení do normálního reálného života po skončení ústavní výchovy.*“¹¹⁶

Ptáček, Kuželová a Čeledřová uvádějí důsledky institucionální péče v raném věku, jež mohou vést:

- K poruchám somatického vývoje-opoždění tělesného vývoje, oslabený imunitní systém, zvýšená potřeba specializované lékařské péče.

¹¹² BELKOVÁ, V., HUDCOVÁ, A. *Náhradná rodinná starostlivosť*. Banská Bystrica: Partner, 2008. s. 68

¹¹³ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. s. 189

¹¹⁴ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 61

¹¹⁵ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 62

¹¹⁶ O NÁS. *Dětský domov Budkov*. [online].DDBudkov.cz, nevedeno. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://www.ddbudkov.cz/content/blogsection/4/26/>

- K poruchám intelektu a motoriky-opožděný rozumový vývoj, nižší hodnoty rozumových schopností, opožděný motorický vývoj.
- K poruchám vývoje řečových schopností-opožděný rozvoj řeči, omezené schopnosti vyjadřování, omezená slovní zásoba.
- K poruchám socioemočního vývoje-opožděný socioemoční vývoj, obtíže s navázáním citových vazeb, nedůvěřivost nebo naopak bezmezná důvěřivost, nízká sebedůvěra a uvědomění si vlastní hodnoty, špatné zvládnutí stresových situací, obtíže v rozpoznávání emocí, obtíže v sociálním kontaktu.
- K rozvoji psychických poruch-častý výskyt psychických obtíží, časté užívání psychiatrické medicíny, vyšší potřeba speciální psychiatrické péče.¹¹⁷

„Umísťování dětí do ústavní výchovy by mělo být krokem, který je volen jen ve zcela odůvodněných případech, je v zájmu dítěte, jakožto nouzové nebo náhradní řešení, a mělo by být vždy řešením na dobu přechodnou, během které se řeší otázka zvýšení výchovných kompetencí a výchovného prostředí rodiny, nebo se intenzivně řeší otázka dočasné náhradní rodiny.“¹¹⁸

---

¹¹⁷ PTÁČEK, R., KUŽELOVÁ, H., ČELEDOVÁ, L. Vývoj dětí v náhradních formách péče. Praha: MPSV, 2011. s. 16

¹¹⁸ PTÁČEK, R., KUŽELOVÁ, H., ČELEDOVÁ, L. Vývoj dětí v náhradních formách péče. Praha: MPSV, 2011. s. 38

4 PROCES NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

4.1 Práva dítěte dle zákona

V roce 1924 se poprvé mezinárodní společenství zabývalo právy dětí a vydalo Ženevskou deklaraci práv dítěte. V roce 1959 Valné shromáždění OSN přijalo Deklaraci práv dítěte, ve které je uvedeno, že dítě má prožít šťastné dětství, využívat svá práva a svobody nejen ke svému prospěchu, ale i ku prospěchu společnosti. Deklarace je zaměřena na ochranu dětí před jakýmkoli ubližováním, zneužíváním, zanedbáváním, diskriminací a zároveň zdůrazňuje právo na všestranný tělesný, duševní, morální a sociální rozvoj.¹¹⁹

Valné shromáždění OSN 20. listopadu 1989 přijalo mezinárodní smlouvu, která stanovuje občanská, politická, sociální, ekonomická a kulturní práva dětí, nazvanou Úmluva o právech dítěte. Ratifikovalo ji 193 států.¹²⁰

Úmluva představuje důležitý dokument pro každé dítě a její dodržování kontroluje Výbor pro práva dítěte OSN. Obsahuje jednak práva dítěte, ale také povinnosti státu.

Mezi hlavní práva dítěte patří právo:

- Na život, na jméno a na ochranu soukromí.
- Poznat své rodiče a být jimi vychováván.
- Na svobodu projevu a svobodný přístup k informacím.
- Na svobodu myšlení a náboženského vyznání.
- Na svobodu sdružování a pokojného shromažďování.
- Na ochranu před násilím, ponižením a vykořisťováním.
- Na výhody sociálního zabezpečení.
- Na vzdělání, využití vlastního jazyka a na odpočinek a volný čas.
- Na ochranu před nebezpečnou prací atd.¹²¹

„Úmluva o právech dítěte je mezinárodně uznávaný dokument, který zaručuje dětem vyslechnutí ve věci, které se jich dotýkají. Jde o spory o dítě, jehož rodiče se rozvádějí nebo

¹¹⁹ BELKOVÁ, V., HUDCOVÁ, A. *Náhradná rodinná starostlivosť*. Banská Bystrica: Partner, 2008. s. 22-24

¹²⁰ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE. *Wikipedia*. [online]. Wikipedia.org, 9. 3. 2014. [cit. 2013-09-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Úmluva_o_právech_dítěte

¹²¹ DĚTSKÁ PRÁVA. Neuvedeno. [online]. Detskaprava.cz, 4. 8. 2011. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://www.detskaprava.cz>

jsou rozvedení, spory při rozhodování o umístění dítěte mimo rodiny, při rozhodování o umístění do náhradní rodinné péče a právo na informace o jeho adopci a o jeho biologických rodičích.“¹²² Dále Úmluva o právech dítěte upřesňuje ve článku 3, že „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.“¹²³

4.2 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí

V roce 1999, deset let po přijetí Úmluvy o právech dítěte, byl v České republice prosazen Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, s účinností od 1. 4. 2000. V roce 2012 byla poslanci schválena novela tohoto zákona. I přes prezidentské veto nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2013. Co nového přinesla novela Zákona o sociálně-právní ochraně dětí?

Předním hlediskem sociálně-právní ochrany dětí se nově stává vedle zájmu a blaha dítěte také ochrana rodičovství, rodiny, práva na rodičovskou výchovu a péči s ohledem na širší sociální prostředí. Novela nastavuje nový, kvalitnější systém sociálně-právní ochrany dětí. Poskytuje se dítěti žijícímu na území ČR dlouhodobě, trvale nebo dítěti žádajícímu o udělení azylu.

Milena Černá, ředitelka Výboru dobré vůle Olgy Havlové, se vyjádřila k novele tohoto zákona tak, že ji nekritizuje, nýbrž zdůrazňuje, že využívá poznatků z oborů psychologie, psychiatrie, sociální práce a pedagogiky. Dle jejích slov novela nekritizuje pracovníky ústavní péče, ale jde spíše směrem pomoci dětem vyrůstat v domácím prostředí.¹²⁴

Lenka Kohoutová, exposlankyně Parlamentu ČR uvádí, že důležité je zabývat se spíše tím, jak ústavy pracují a jejich velikostí a snahou o jejich deinstitutionalizaci. Zdůrazňuje, že do budoucna nejde o plošné rušení těchto zařízení, ale spíše o umožnění žít dětem v přirozeném prostředí díky pěstounským rodinám, jež mají o děti zájem a budou profesionály.¹²⁵

¹²² BELKOVÁ, V., HUDCOVÁ, A. *Náhradná rodinná starostlivosť*. Banská Bystrica: Partner, 2008. s. 25

¹²³ ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE. *Wikipedia*. [online]. Wikipedia.org, 9. 3. 2014. [cit. 2013-09-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Úmluva_o_právech_dítěte

¹²⁴ ČERNÁ, M. *Jaké formy ústavní péče o děti zachovat a dál rozvíjet?* Můžeš. 2012. č. 11. ISSN 1213-8908

¹²⁵ KOHOUTOVÁ, L. *Jaké formy ústavní péče o děti zachovat a dál rozvíjet?* Můžeš, 2012. č. 11 ISSN 1213-8908

Jaroslava Lukešová, ředitelka Kojeneckého ústavu Praha, konstatuje, že v ústavní péči je stále mnoho dětí, ale problémem je nedostatek pěstounů. *„Systém by měl být zachován, měl by podporovat stávající formy péče o ohrožené děti a rodinu a hledat alternativy, aktivně vyhledávat kvalitní pěstounské rodiny, zajistit fungování dětských center, podporovat adoptivní rodiny, terénní služby pro rodiče a děti. Budou-li služby kvalitní, s dobře fungujícími terénními službami, s kvalitní primární péčí v rodině a další nabídkou odborných služeb, bude péče i podle upozornění zahraničních odborníků stejně finančně náročná jako stávající systém.“*¹²⁶

Václav Mertin, dětský psycholog, katedra psychologie FFUK Praha, prosazuje názor, že rodinné prostředí je vždy nejvhodnější pro zdárný vývoj dítěte a ústavní péče je někde hodně vzdálená. Varuje před unáhleností reformátorů a úředníků představující úskalí redukce ústavních zařízení. Jde zejména o hrozbu v případě, že dítě během několika let vymění několik pěstounských rodin. Toto by znamenalo trestuhodné selhání. Poukazuje na skutečnost, že některé děti žijí v ústavech delší dobu nebo jsou opakovaně neumístitelné. Zavrhuje důrazně myšlenku absolutního rušení všech ústavů.¹²⁷

4.3 Porovnání předností a nedostatků pěstounské a ústavní péče

Mezi nejčastější důvody umístění dítěte do kojeneckého ústavu patří socioekonomické důvody a nezáměr rodičů, dále méně časté důvody jsou zdravotní problémy, zneužívání a týrání. Pavel Varvařovský, bývalý ochránce lidských práv, uvedl v tiskové zprávě, že 72% dětí pobývalo v kojeneckých ústavech, které navštívil, déle než 6 měsíců. Toto právě považuje za velký neúspěch sociálně-právní ochrany dětí v České republice. Dle něj je důvodem dlouhodobého pobytu *„složitost systému péče o ohrožené děti, ale i nedostatečná sociální práce s biologickou rodinou, nedostatek sociálních služeb, absence sociálního bydlení a nedostatek pěstounských rodin (zejména pro větší sourozenecké skupiny)...* *Sanace rodiny neprobíhá efektivně a s délkou oddělení dítěte od rodičů je ohrožena jejich vzájemná vazba.“*¹²⁸

¹²⁶LUKEŠOVÁ, J. *Jaké formy ústavní péče o děti zachovat a dál rozvíjet?* Můžeš, 2012. č. 11 ISSN 1213-8908

¹²⁷MERTIN, V. *Jaké formy ústavní péče o děti zachovat a dál rozvíjet?* Můžeš, 2012. č. 11 ISSN 1213-8908

¹²⁸SYSTÉM PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI JE STÁLE O INSTITUCÍCH NIKOLI O RODINĚ. Ochránce: *Přes všechnu snahu jsou kojenecké ústavy odosobněné.* [online]. Ochrance.cz, 28. 8. 2013. [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013/system-pece-o-ohrozene-deti-je-stale-o-institucich-nikoli-o-rodine/>

„Malé dítě, které nedostane v prvních dvou letech svého života šanci vytvořit si pevný emoční vztah s dospělou osobou, mívá zpravidla problém s vytvářením si vztahů v pozdějším životě (s vrstevníky, přáteli, životním partnerem).“¹²⁹

Děti v ústavní péči jsou ochuzené o pocity provázející vztah k blízké osobě. Mohou se u dětí objevit poruchy připoutání. Děti, u nichž se tato porucha objevila, „používají při adaptaci na různé životní situace mnohé obranné mechanismy...“:

- *Vyhýbání se očnímu kontaktu.*
- *Projevy náklonnosti k cizím osobám bez rozdílu.*
- *Destruktivnost vůči sobě samému, vůči druhým dětem, vůči věcem.*
- *Drobné krádeže.*
- *Přílišná impulsivnost.*
- *Problémy s přijímáním potravy.*
- *Zlé vztahy s vrstevníky.*
- *Strach bez zjevné příčiny.*
- *Nesoustředěnost.*
- *Předvádění se před ostatními dětmi.*¹³⁰

Proti umístění kojenců stojí také fakta, která označují následující:

- Třetina kojenců pobývá v zařízení déle než rok, což způsobuje narušení jejich fyzického i psychického vývoje.
- Průměrná doba pobytu dítěte v zařízení se pohybuje kolem 4 let.
- Většina kojenců v zařízení trpí tzv. syndromem citové deprivace a to i přes profesionální péči pracovníků.
- Děti, jež vyrůstají bez pevné citové vazby, jsou poškozeny na celý život.¹³¹
- Podle údajů Ústavu zdravotnických informací a statistiky ke konci roku 2012 bylo v 33 kojeneckých ústavech a dětských domovech pro děti do tří let věku celkem 1.397 dětí. Přijato v předchozím roce bylo 1.900 dětí, a přibližně stejný

¹²⁹ SLÁDEKOVÁ, E. *Školák v náhradnej rodině*. Bratislava: Občanské sdružení, 2005. s. 6

¹³⁰ SLÁDEKOVÁ, E. *Školák v náhradnej rodině*. Bratislava: Občanské sdružení, 2005. s. 6

¹³¹ O CO JDE. Odsouzení: *Kde je problém* [online]. Odsouzení.cz, neuveďeno [cit. 2013-10-13]. Dostupné z: <http://www.odsouzeni.cz/o-co-jde/kde-je-problem>

počet dětí byl z péče zařízení propuštěn, zejména do vlastní rodiny. Alarmující je však fakt, že čtvrtina propuštěných dětí strávila v ústavu déle než jeden rok. Nejdelší dobu v ústavu strávily děti, u nichž se čeká na právní uvolnění. Nejkratší dobu strávily děti, jež byly osvojované se souhlasem rodičů a děti propuštěné do vlastních rodin.¹³²

Matějček zdůrazňuje dodržování následujícího postupu:

- Nejlepší pro každé dítě je, aby mohlo vyrůstat ve své biologické rodině.
- Pokud to není z jakéhokoliv důvodu možné, je nejlepší možné řešení pro dítě osvojení do úplné rodiny-tam, kde je otec a matka, resp. muž a žena.
- Pokud to není opět možné, pak následujícím řešením se nabízí pěstounská péče.
- Pokud ale není možné, aby dítě vyrůstalo ve své vlastní rodině, aby bylo osvojené, aby vyrůstalo v pěstounské rodině, potom je nutno ho svěřit do ústavní péče.¹³³

Je zapotřebí promyslet řádnou budoucnost dítěte, není možné zkoušet nějaké možnosti, ale jednat s jistotou a v zájmu dítěte, neboť „*dítě není žádná rukavice, která by se mohla přehazovat a vyměňovat, jak koho napadne.*“¹³⁴

Podstatou v současné době není řešení dilema, zda ústavní péči ano či ne, ale jde spíše o hledání odpovědi na otázky:

- „*Kdy a pro jaké děti představuje ponechání v biologické rodině řešení?*“
- *Kdy a pro jaké děti je lepším řešením umístění do náhradní rodiny?*
- *Jaká má být náhradní rodina?*
- *Kdy a na jakou dobu má být dítě umístěné do určeného zařízení, aby to bylo efektivní?*
- *Jaká má být instituce, kde se realizuje náhradní výchova a jak minimalizovat její případné negativní důsledky?*

¹³² AKTUALITY. Či je dítě?: Více než čtvrtina dětí je v kojeneckých ústavech přes rok [online]. Cijedite.cz, 16. 8. 2013. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/335-vice-nez-ctvrtina-deti-je.html>

¹³³ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha:Portál, 2002. s. 10-12

¹³⁴ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha:Portál, 2002. s. 12

- *Kam bychom až měli jít v podpoře biologické rodiny dítěte a v odborné pomoci s ní?* ¹³⁵

František Koníček, exministr práce a sociálních věcí, uveřejnil tiskovou zprávu MPSV ze dne 25.9.2013, kde uvádí: „*V náhradní rodinné péči musí existovat rovnováha. Své místo má jak péče pěstounská, tak ústavní... Měla by se dát možnost pěstounům i ústavům, pokud pro to mají kvalifikaci a vztah, aby se obě formy uplatňovaly. Na prvním místě přitom musí být nejlepší zájem dítěte.*“¹³⁶

Na jeho zprávu reaguje sociální pracovníce a psycholožka občanského sdružení Amalthea Černá: „*Naprosto s Vámi souhlasíme v tom, že na prvním místě musí být vždy nejlepší zájem dítěte. K Vaším dalším postojům... však máme zásadní výhrady. Ústavní péči stavíte na roveň péči pěstounské... Každý, kdo pracuje v dětském domově či v jiném ústavním zařízení, a snaží se pomáhat dětem, aby byly spokojené a v dospělém životě pak úspěšné, Vám potvrdí, že ústav nikdy nemůže dítěti nahradit život v milující rodině. A každý pěstoun, který převzal do své péče dítě z ústavního zařízení, Vám bude vyprávět o tom, jak veliké rozdíly spatřoval mezi vývojem svého vlastního dítěte, které vyrůstalo od narození doma, s rodiči, a mezi vývojem dítěte, které bohužel muselo být nějakou dobu v ústavní péči. Smyslem našeho dopisu není kritika pracovníků ústavní péče. Naopak – ti dělají, co mohou a v podmínkách, které nejsou ideální. Smyslem našeho dopisu je snaha upozornit na to, že ústavní péče ani takové podmínky vytvořit nemůže. Pro každé dítě totiž v ústavu chybí „ta moje máma“ a „ten můj táta“.*“¹³⁷

Je zapotřebí pokusit se porovnat ekonomickou stránku péče o jedno dítě v ústavu a u náhradních rodičů. Nejnákladnější se jeví péče ústavní, zahrnující financování provozu zařízení a personální kapacity. Naopak náhradní rodinná péče je ze strany státu nedostatečně ohodnocena, povětšinou financováno z vlastních zdrojů pečovatелů. Celkové náklady na péči o dítě v náhradní rodině stojí stát zhruba kolem 7.000,-Kč, naproti tomu péče v ústavním zařízení vyjde stát na 40.500,-Kč měsíčně. Jedná se tedy o 7 násobný rozdíl.¹³⁸

¹³⁵ BELKOVÁ, V., HUDCOVÁ, A. *Náhradná rodinná starostlivosť*. Banská Bystrica: Partner, 2008. s. 49

¹³⁶ FILIPOVÁ, Š. Tisková zpráva: *V náhradní rodinné péči je třeba rovnováha, na prvním místě musí nejlepší zájem dítěte*. [online]. Vzd.cz, 25. 9. 2013. [cit. 2013-10-13]. Dostupné z: http://www.vzd.cz/sites/default/files/TiskZprava_250913.pdf

¹³⁷ ČERNÁ, R. V zájmu dítěte: *Reakce na tiskovou zprávu*, [online]. Vzd. 2. 10. 2013. [cit. 2013-10-12]. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/reakce-na-tiskovou-zpravu-pana-ministra-amalthea-os/>

¹³⁸ O CO JDE. Odsouzení: *Kde je problém* [online]. Odsouzeni.cz, nevedeno [cit. 2013-10-13]. Dostupné z: <http://www.odsouzeni.cz/o-co-jde/kde-je-problem>

Tabulka č. 2: Nárůst pěstounů od 2010- 2012

	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012
Počet pěstounů	8504	9834	10 188
Počet pěstounských rodin	6819	7203	7617

Zdroj : Statistika. V zájmu dítěte: Statistická ročenka ČR 2012. [online].Vzd.cz, 17. 10. 2013. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://vzd.cz/sites/default/files/rocenka_2012.pdf

Statistika. V zájmu dítěte: Statistická ročenka MPSV za rok 2011. [online].Vzd.cz, 12. 10. 2012. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13613/rocenka_2011.pdf

Statistika. V zájmu dítěte: Statistická ročenka MPSV za rok 2010.[online].Vzd.cz, 13. 11. 2011. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11544/rocenka_2010.pdf

Tabulka č. 3: Statistické údaje umístěných a svěřených dětí

	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012
Počet dětí umístěných do péče budoucích osvojitelů	462	451	467
Počet dětí osvojených	549	478	526
Počet dětí svěřených do výchovy jiných fyzických osob než rodičů	2111	1371	1431
Počet dětí svěřených do péče pěstounů	325	347	369
Počet dětí umístěných do zařízení pro děti vyžadující pomoc na základě soudního rozhodnutí	538	580	630
Počet dětí umístěných do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě žádosti zákonného zástupce			386

Zdroj: Statistika. V zájmu dítěte: Statistická ročenka MPSV za rok 2010. [online].Vzd.cz, 13. 11. 2011. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11544/rocenka_2010.pdf

Statistika. V zájmu dítěte: Statistická ročenka MPSV za rok 2011. [online].Vzd.cz, 12. 10. 2012 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11544/rocenka_2011.pdf

Statistika. V zájmu dítěte: Statistická ročenka MPSV za rok 2012. [online].Vzd.cz, 17. 10. 2013. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11544/rocenka_2012.pdf

Miloslav Kotek, psycholog, jenž v současné době připravuje pěstouny a osvojitele v Jihomoravském kraji a v kraji Vysočina, uvádí, že je nutno brát v potaz důvody, pro které rodiče nejsou schopni se starat o své dítě, mohou být krátkodobé, dlouhodobé i trvalé. Hlavním rozdílem mezi ústavní a pěstounskou péčí je podstatný znak, který označuje, že dítě v pěstounské péči je svěřováno do péče a výchovy konkrétní osobě a ne státu, tedy ústavu.¹³⁹

Ředitelka dětského centra Veská, MUDr. Peřinová, reaguje na psychologa Kotka tím, že se přiklání k názoru, že pro dítě je lepší žít přechodnou dobu v neutrálním prostředí a co nejdříve odejít do trvalé náhradní rodinné péče. *„Opakovaně navazované vztahy nemusejí být vždy ku prospěchu rozvoje psychiky dítěte, ostatně ne vše přijaté ze zahraničí je výborné a vidíme sami, že i v tolik obdivovaném světě jsou kazy (sociální nepokoje, rabování frustrovaných mladíků, velký počet nezletilých matek). Pěstouni budou muset mít řadu odborných znalostí a dovedností pro diagnostiku stavu dítěte a jeho odbornou péči. Preferuji, aby dítě žilo ve svém přirozeném prostředí – tedy ve své rodině. Pro děti, kterým je toto z jakékoli příčiny znemožněno, musíme vyvinout úsilí k rychlé nápravě tak, aby psychika dítěte utrpěla co nejméně...Nejsem si jistá, že navrhované změny - zrušení kojeneckých ústavů a pěstounská péče na přechodnou dobu – k tomu povedou.“¹⁴⁰*

Zde se nabízí téma k diskusi související s pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Pěstouni, coby profesionálové, jež jsou vycvičeni v dovednosti nepřipoutat se k dítěti a naopak. Je třeba zvážit rozdíl mezi ústavem, kde je neutrální prostředí a dítě není vystaveno riziku navázání hlubokého vztahu s pěstounem, které při přechodu do jiné pěstounské rodiny může být pro dítě traumatizující.¹⁴¹

Pěstounská péče na přechodnou dobu není pro každého, ale pro ty, jež mají své rodičovské potřeby už naplněny. Musí znát smysl tohoto institutu a jejich motivací je pomoc a poskytnutí služby dítěti, ne uspokojování svých potřeb. Měli by vědět, že jde o pomoc rodičům a dětem před trvalým umístěním. Při předávání a při loučení to nebude lehké a bude to vyžadovat trpělivost, citlivost.

¹³⁹ KOTEK, M. *Péče o děti do 3 let.*, Wwww.cijedite.cz [online].Cijedite.cz, 7. 11. 2011. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/archiv/pece-o-deti-do-3-let.html&comment=14/>

¹⁴⁰ PEŘINOVÁ, D. *Pozor na mantinelismus*, [online].Cijedite.cz, 7. 11. 2011. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/archiv/pece-o-deti-do-3-let.html@comment=14@oponent=16>

¹⁴¹ KOTEK, M. *Péče o děti do 3 let.* [online].Cijedite.cz, 7. 11. 2011. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/archiv/pece-o-deti-do-3-let.html&comment=14/>

Ria Černá, sociální pracovnice a psychologka občanského sdružení Amalthea, se ohrazuje proti názorům:

- Dítě se bude muset stěhovat z rodiny do rodiny. Je třeba se zaměřit k vlastnímu důvodu nutnosti umístit dítě v pěstounské rodině, zejména do přechodné formy pěstounské péče. Zásadním měřítkem bude vždy vyhodnocení situace dítěte. Je třeba dívat se do budoucna, zda je možné uvažovat o adopci či dlouhodobé pěstounské péči. V případě pěstounské péče na přechodnou dobu je důležité umožnit dítěti návrat do vlastní rodiny nebo přechod do stabilní náhradní rodinné péče.
- Na jedné straně stojí neutrální prostředí ústavu, kde dítě silnou vazbu nenaváže a na druhé straně v rodině tuto vazbu naváže a pak o ni přijde. Autorka hovoří o výsledcích z výzkumů psychologů a neurofyzičků, které hovoří o důležitosti samotného navázání vztahu s osobou, která mu bude oporou, bude mu poskytovat radost, lásku, blízkost a vzbuzovat v něm respekt, nálady. Toto je pro dítě zcela zásadní.
- Pěstouni se o děti ze zařízení umějí postarat- uvádí důvody: dostatečná příprava, hodnocení osobnostních předpokladů, dovedností a možností, finanční ohodnocení a odborná podpora.¹⁴²

Proti pozitivnímu vlivu ústavní péče stojí výzkum nazvaný Hodnocení systému péče o ohrožené děti, prováděný v roce 1994-2004, zaměřený na osud dětí, které opustily ústavní péči a vydaly se na kriminální kariéru. Na výzkumu se podíleli zástupci ministerstva vnitra, ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, ministerstva spravedlnosti, ministerstva práce a sociálních věcí, ministerstva zdravotnictví a zástupci Republikového výboru pro prevenci kriminality. Trestné činnosti se dopustilo 8866 dětí z ústavní péče, tedy 51% z celkového počtu. Poměrně příznivé byly zaznamenány výsledky dětí odcházejících z pěstounských rodin, jejichž trestná činnost byla odhalena u pouhých 17% dětí.¹⁴³

---

¹⁴² ČERNÁ, R. *Proč se pěstouni zvládnou postarat o děti dosud umístované do kojeneckých ústavů?* [online]. Cijedite.cz, 13. 2. 2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.cijedite.cz/?nav=temata/jak-to-vidi/jak-to-vidi...html&comment=18>>

¹⁴³ ANALÝZY. *Či je dítě: 56% dětí z ústavů se dopouští trestné činnosti.* [online]. Cijedite.cz, 25. 3. 2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/analyzy/analyzy.html&comment=25/>

4.4 Možnosti uplatnění sociálního pedagoga

Nejprve je nutno vymezit obor sociální pedagogika, který se „zaměřuje na každodenní život jedince, analyzuje jeho životní situace a navozuje takové změny v sociálním prostředí, které napomáhají k optimálnímu rozvoji osobnosti a minimalizují rozpor mezi jedincem a společností. Akcentována je sociálně výchovná pomoc ohroženým skupinám dětí a mládeže, výchovně-vzdělávací práce s marginálními skupinami.“¹⁴⁴

Charakteristika profese sociálního pedagoga „je víceméně modelem dané profese, protože jako taková v nomenklatuře profesí u nás chybí, i když bylo vyvinuto nemálo úsilí o její zařazení. Stále se tedy v praxi setkáváme s tradičním označením vychovatel přesto, že v některých případech toto označení není nejvýstižnější.“¹⁴⁵ Pole praxe sociálního pedagoga je četnější, než se žádá, žádnými předlohami jako např. profese učitele, ale naopak jeho práce se přibližuje zejména profesi učitele, psychologa a psychoterapeuta.¹⁴⁶ Je vybaven teoretickými i praktickými znalostmi a dovednostmi, aby záměrně působil u jedinců či skupin, kteří jsou ohroženi a sociálně znevýhodněni. Nejen rodině je nápomocný řešit krizové situace, ale usiluje o předcházení vzniku dysfunkčních procesů.¹⁴⁷

Je třeba konstatovat, že působnost sociálního pedagoga je potřebná, je však nedostatečně institucionálně zakotvená, což souvisí s její neodpovídající pozicí a prestiží dané profese.

V současnosti lze hovořit pouze o získávání legitimního statusu profese sociálního pedagoga. I přesto, že se obor Sociální pedagogika studuje na vysokých a vyšších odborných školách, nedošlo stále k jeho ukotvení jako vlastní samostatné profese. Došlo pouze k jeho postupnému začleňování profese do následujících resortů a tím i zařazení mezi následující obory. „V Zákoně č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících je to profese vychovatele, pedagoga volného času a asistenta pedagoga, v Zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách je toto vzdělání odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka.“¹⁴⁸

¹⁴⁴ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 12

¹⁴⁵ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 33

¹⁴⁶ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 34

¹⁴⁷ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 14

¹⁴⁸ MÜHLPACHR, P. et al. *Sociální pedagogika II*. Brno: IMS, 2011. s. 234

V profesi sociálního pedagoga se výše uvedenými zákony otevřely možnosti uplatnění zejména v resortu školství, mládeže a tělovýchovy, v resortu spravedlnosti, v resortu zdravotnictví, v resortu vnitra a v resortu sociálních věcí. Konkrétně jde například o možnosti uplatnění jako vychovatel v dětských domovech, jako sociální kurátor pro mládež či sociální asistent.¹⁴⁹

„Značná diferencovanost rodiny a problémů v ní poukazuje na to, že rodina potřebuje různé formy pomoci (medicínskou, výchovnou, sociální, psychologicko-právní, ekonomickou, speciálněpedagogickou). To znamená, že jde o interdisciplinární pomoc rodině.“¹⁵⁰

Umění pracovníka v pomáhajících profesích být úspěšný, závisí na jeho vlastnostech ve vztahu ke klientovi. Zejména na empatii, trpělivosti, náklonnosti a vlídnosti nebo-li sociální kompetenci.

Sociální pedagog by měl být intenzivním rádcem, kompetentní osobou, se kterou rodina spolupracuje na zlepšení klimatu prostředí, v němž jedinec žije. Sociální pedagog má znalosti a vědomosti získané z různých vědních disciplín v rámci vysokoškolského studia oboru Sociální pedagogika. Vykonával by odborné činnosti v rámci poradenství, ale i prevence a intervenci pro děti, mládež i dospělé. Byl by to odborník, jemuž náleží všeobecné kompetence, jež spočívají v pomoci, podpoře všech věkových skupin zejména ve složitých životních situacích. Sociální pedagog by byl kompetentní vytvářet dle potřeb praxe přínosné a významné teorie. Byl by schopný plánovat, organizovat a metodicky usměrňovat činnosti různých zařízení, zejména ústavní a školské zařízení. Měl by zvládat a pomáhat jedincům orientovat se ve složitých situacích a zvolit vhodný poradenský přístup. Jeho důležité místo by mělo být zejména v koordinaci v oblasti prevence a řešení sociálně patologických jevů a měl by být jakýmsi pomyslným mostem mezi rodiči, dětmi, vrstevníky, širokého okolí a pedagogickými pracovníky.

¹⁴⁹ MÜHLPACHR, P. et al. *Sociální pedagogika II*. Brno: IMS, 2011. s. 242

¹⁵⁰ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Public promotion s.r.o., 2008. s. 110

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5.1. Metody, cíle výzkumu a stanovení hypotéz

Ke zpracování praktické části jsem použila kvantitativní metodu výzkumu.

Kvantitativní výzkum se zaměřuje na rozsah výskytu, frekvenci, zastoupení, a intenzitu jevů.¹⁵¹ Výhodou tohoto výzkumu je to, že výsledky jsou uváděny v číselné podobě a jsou statisticky zpracovány. Výhodou je také fakt, že metoda umožňuje získat informace od velkého počtu respondentů v krátkém čase. Metoda z tohoto pohledu je velmi časově ekonomická, umožňuje snadné a spolehlivé vyhodnocování. Nevýhodou kvantitativní metody je, že dotazník může být sestaven neodborně. Zejména pokud je volena špatná formulace otázek a odpovědi nemusí přinášet validní odpovědi.

Před samotným výzkumem jsem provedla předvýzkum a to s pěti vychovateli, sociálními pracovníky a pěstouny s tím, abych se ujistila, že otázky jsou zadávány srozumitelně. Z důvodu zachování plné anonymity jsem dotazník zpracovala v elektronické podobě, neboť jediná touto cestou je možné získat potřebná data, zejména od pěstounů, jejichž evidence není veřejnosti přístupná. Oslovila jsem sociální pracovníky s žádostí o vyplnění dotazníku v elektronické verzi. Oslovila jsem také neziskové organizace Sdružení pěstounských rodin, Centrum psychologické pomoci, Triáda, Sírius, Náhradní rodina a sociální pracovníky obecních úřadů obce s rozšířenou působností, kteří se zabývají náhradní rodinnou péčí, aby elektronický dotazník přeposlali pěstounům k vyplnění. Dále jsem také oslovila vychovatele dětských domovů a požádala o vyplnění zasláného elektronického dotazníku.

Respondenti byli upozorněni, že se jedná o anonymní dotazník, který slouží pouze pro účely diplomové práce. Seznámila jsem dotazované také s důvodem vyplnění dotazníku, k jakému účelu bude sloužit a požádala dotazované o pravdivé údaje, neboť smyšlené odpovědi jsou bezcenné a zavádějící! Otázky v dotazníku byly uzavřené a otevřené pro případ, že by respondenti chtěli uvést důvody nebo své problémy.

Dotazník musí být reliabilní (je schopný získat spolehlivé a přesně zkoumané jevy) a validní (zjišťuje to, co má).

---

¹⁵¹ SURYNEK, A., KOMÁRKOV, R., KAŠPÁRKOVÁ, E. *Základ sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. s. 25-26

Za cíl výzkumu jsem si stanovila:

- Zjistit, zda je efektivnější ústavní či pěstounská péče.
- Zjistit, zda skutečně lepší hmotné zabezpečení pěstounů vede ke zvýšenému zájmu o tuto profesi.
- Zjistit, pozitiva a negativa pěstounské a ústavní péče.
- Provést srovnání pěstounské a ústavní péče.

Stanovení hypotéz:

H 1: Nejčastějším důvodem vedoucí k odebrání dítěte z rodiny je jeho neuspokojování základních lidských potřeb.

H 2: Čím lépe je prováděna příprava na pěstounskou péči, tím více je pěstoun odolný vůči zátěžovým situacím.

H 3: Předpokládám, že většina oslovených žadatelů je motivována pomoci dětem ve složité životní situaci.

H 4: Děti v ústavní péči jsou lépe materiálně zabezpečeni než děti v náhradní rodinné péči.

H 5: Na děti v ústavní péči je vynakládáno více finančních prostředků než na děti svěřené do pěstounské péče.

Otázky byli pro snadnější zpracování a vyhodnocování seskupeny dle následujících zjišťovaných okruhů:

- Důvody vedoucí k odebrání dítěte z rodiny.
- Příprava pěstounů v souvislosti se zvládáním zátěžových situací.
- Motivace pěstounů.
- Srovnání materiálního zabezpečení dětí v ústavní a pěstounské péči.
- Vynakládání finančních prostředků na děti v ústavní a pěstounské péči.

Tab. 4 *Znění otázek pokládaných při zjišťování nejčastějších důvodů, které vedou k odebrání dítěte z rodiny*

Číselné označení otázky	Znění otázek z dotazníku
8.	Uveďte nejčastější důvody vedoucí k odebrání dítěte z rodiny.
9.	Jsou dle Vašich zkušeností při odebrání dítěte z rodiny rozhodující bytové podmínky?
10.	Má vliv na umístění dítěte do ústavní péče či do náhradní rodinné péče nedostatečná ekonomická situace rodiny?
11.	Mezi hlavní důvod pro odebrání dítěte z rodiny lze považovat nezajištění preventivních lékařských prohlídek, povinného očkování a nutné lékařské péče.
12.	Za hlavní důvod vedoucí k odebrání dítěte z rodiny lze považovat nedostatečnou finanční gramotnost při realizaci rodinného rozpočtu.

Zdroj: Vlastní

Tab. 5 *Znění otázek pokládaných při zjišťování přípravy pěstounů v souvislosti s odolností vůči zátěžovým situacím*

Číselné označení otázky	Znění otázek z dotazníku
14.	Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.
15.	Kolik jste vychovali vlastních dětí před přijetím dítěte/děti do pěstounské péče?
20.	Byla pro Vás příprava na pěstounskou péči přínosná?
21.	Pokud jste odpověděli na předchozí otázku záporně, uveďte důvod.
22.	Nyní jste povinen se vzdělávat. Jak toto vzdělávání můžete zhodnotit?
23.	Jste dostatečně informováni o respitní péči?
24.	Objevili se problémy po převzetí dítěte, se kterým jste si nevěděli rady?
25.	Víte, kam se můžete obrátit o pomoc?
26.	Pokud jste na předchozí otázku odpověděli kladně, uveďte konkrétně, kde byste hledali pomoc.
27.	Jak zvládáte / jste zvládli úspěšnou adaptaci spojenou s přijetím dítěte?
28.	Jak zvládáte/ jste zvládli výskyt různých nepříznivých vlivů?

Zdroj: Vlastní

Tab. 6 *Znění otázek kladených při zjišťování motivace pěstounů*

Číselné označení otázek	Znění otázek z dotazníku
15.	Kolik jste vychovali vlastních dětí před přijetím dítěte/děti do pěstounské péče?
16.	Jak dlouho jste zvažovali, že byste chtěli být pěstouny, než jste podali žádost?
17.	Kde jste se o možnosti převzít dítě/děti do pěstounské péče dozvěděli?
18.	Jaká byla Vaše motivace převzít dítě/děti do pěstounské péče?
19.	Jaké kritérium při přijetí dítěte do pěstounské péče je pro Vás rozhodující?

Zdroj: Vlastní

Tab. 7 *Znění otázek kladených na srovnání materiálního zabezpečení v ústavní či pěstounské péči*

Číselné označení otázek	Znění otázek kladených z dotazníku
1.	Jsou děti, žijící v domovech, nadstandardně materiálně zabezpečeni?
2.	Mají děti v dětském domově v rámci skupinky k dispozici alespoň jeden počítač?
3.	Má každé dítě v dětském domově s ohledem na věk svůj mobilní telefon?
4.	Jak často je dětem, žijících v dětském domově s ohledem na věk, umožněna rekreace u moře?
5.	Zúčastňují se děti z dětského domova pravidelně prázdninových táborů?
7.	Je návrat dětí do vlastní rodiny obtížný nebo je snaha se osamostatnit po dosažení zletilosti obtížná z hlediska jejich dostatečného/ nadstandardního zabezpečení v domově?
29.	Má dítě svěřené Vám do pěstounské péče s ohledem na svůj věk mobilní telefon?
30.	Má dítě svěřené do Vaší pěstounské péče s ohledem na svůj věk k dispozici počítač?
31.	Zúčastňuje se dítě svěřené Vám do pěstounské péče pravidelných prázdninových táborů?
32.	Jak často je dítěti, svěřenému Vám do pěstounské péče, umožněn pobyt u moře?

Zdroj: Vlastní

Tab. 8 Znění kladených otázek při zjišťování k vynakládání finančních prostředků

Číselné označení otázek	Znění otázek z dotazníku
6.	Uveďte kolik finančních prostředků vynakládá dětský domov na jedno dítě na jeden měsíc?
13.	Uveďte, kolik finančních prostředků je poskytováno pěstounům na jedno dítě na jeden měsíc.

Zdroj: Vlastní

5.2. Výběr respondentů

Výběr respondentů, respektive sociálních pracovníků a vychovatelů dětských domovů, byl zjištěn z veřejně přístupných webových stránek a elektronicky jim byl zaslán dotazník. Výběr pěstounů byl ponechán na rozhodnutí sociálních pracovníků a pracovníků neziskových organizací, neboť evidence pěstounů není volně přístupná. Všem respondentům byl zaslán dotazník v elektronické podobě, aby byla zajištěna anonymita.

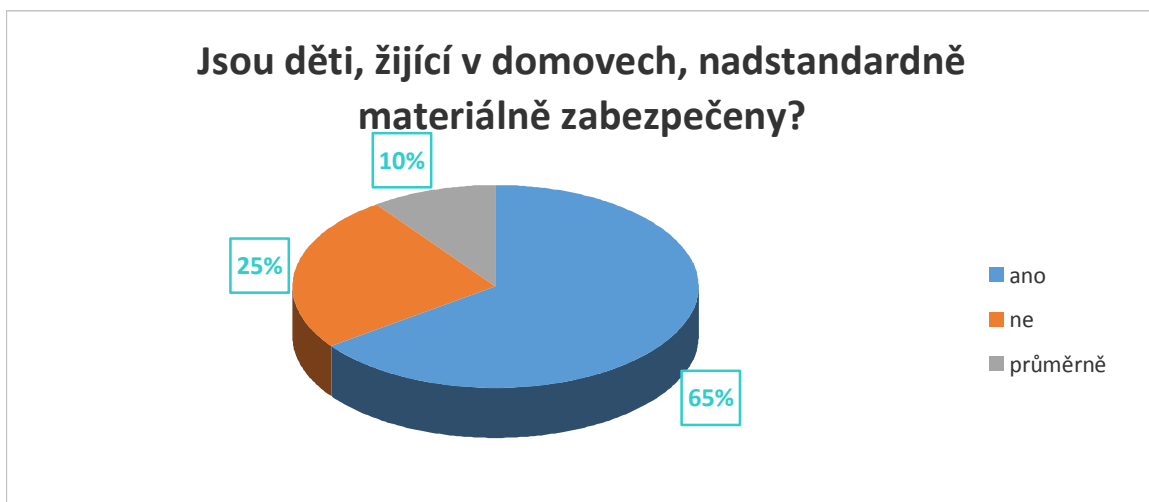
5.3. Analýza a prezentace výsledků výzkumu

Dotazník č. 1 pro vychovatele v dětských domovech

Bylo osloveno celkem 87 dětských domovů v České republice a celkem se výzkumného šetření zúčastnilo 120 vychovatelů dětských domovů.

Otázka č. 1 - Jsou děti, žijící v domovech, nadstandardně materiálně zabezpečeny?

Graf č. 1

Je evidentní, že 65% respondentů uvádí, že jsou děti, jež žijí v dětských domovech nadstandardně zabezpečeny, 25% vychovatelů uvedlo, že si to nemyslí a 10% vychovatelů uvedlo, průměrné zabezpečení.

Otázka č. 2 – Mají děti v dětském domově v rámci skupinky k dispozici alespoň jeden počítač?

Graf č. 2

Z odpovědí vyplynulo, že 78% vychovatelů uvádí, že každá skupinka má k dispozici alespoň jeden počítač. 22% vychovatelů uvedlo zápornou odpověď.

Otázka č. 3- Má každé dítě v dětském domově s ohledem na věk svůj mobilní telefon?

Graf č. 3

81% vychovatelů odpovědělo, že dítě v dětském domově s ohledem na svůj věk má mobilní telefon. 19% uvedlo, že nemá.

Otázka č. 4- Jak často je dětem, kteří žijí v dětském domově s ohledem na věk, umožněna rekreace u moře?

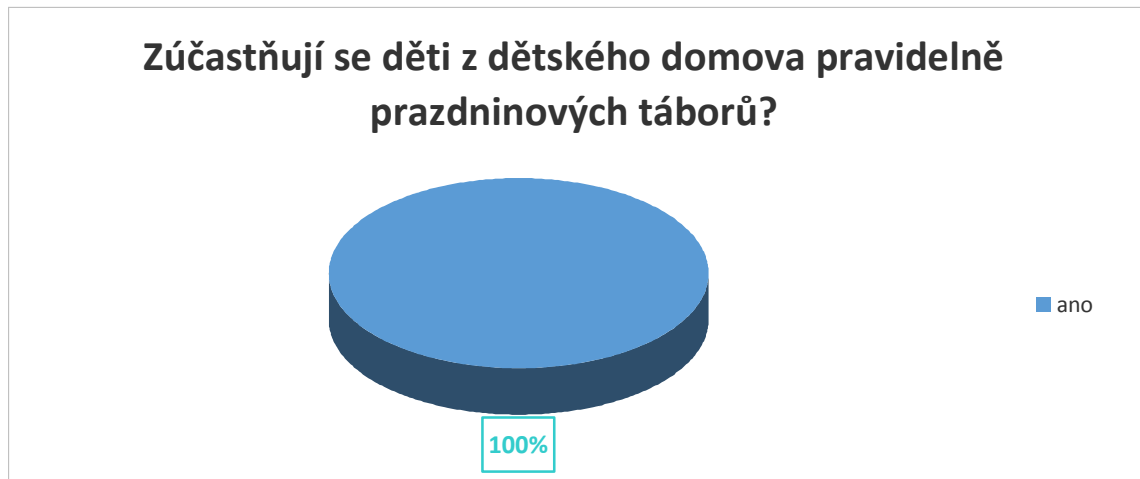
Graf č. 4

Z vyhodnocených odpovědí bylo zjištěno, že 52% respondentů uvedlo, že děti žijící v dětských domovech jezdí k moři jednou za pět let, 21% respondentů uvedlo jednou za dva roky a 27% respondentů uvedlo souvislost rekreace dle sponzorským příspěvkům.

Otázka č. 5- Zúčastňují se děti z dětského domova pravidelně prázdninových táborů?

Graf č.5

Z grafu lze vyčíst, že děti z dětského domova pravidelně navštěvují prázdninové tábory.

Otázka č. 6- Uved'te kolik finančních prostředků vynakládá dětský domov na jedno dítě za jeden měsíc?

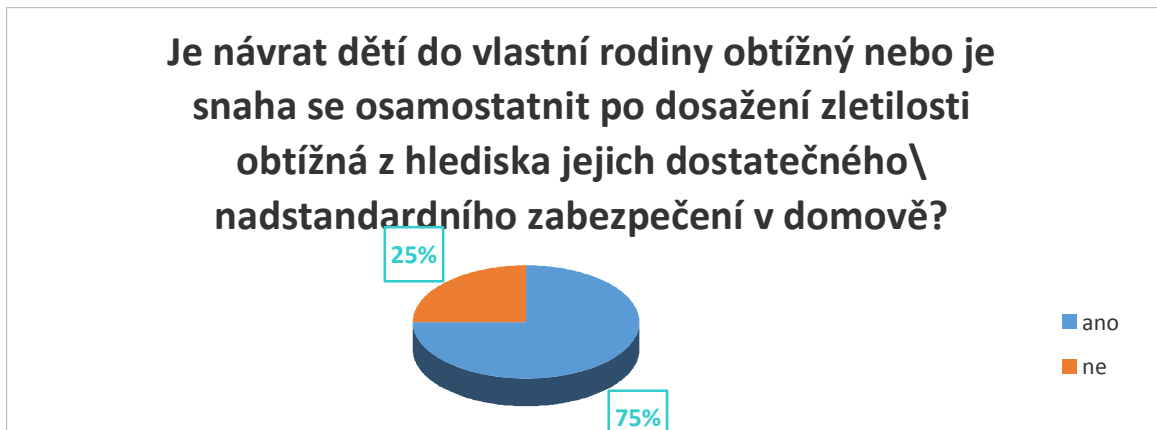
Graf č. 6

Z procentuálního výsledku vyplývá, že 20% respondentů uvedlo měsíční náklady na jedno dítě žijící v ústavním zařízení ve výši 30.000,-Kč, 21% respondentů uvedlo výše nákladů 31.000,-Kč až 32.500,-Kč, a 59% respondentů uvedlo měsíční náklady 33.000,- až 35.000,-Kč.

Otázka č. 7- Je návrat dětí do vlastní rodiny obtížný nebo je snaha se osamostatnit po dosažení zletilosti obtížná z hlediska jejich dostatečného/nadstandardního zabezpečení v domově?

Graf č. 7

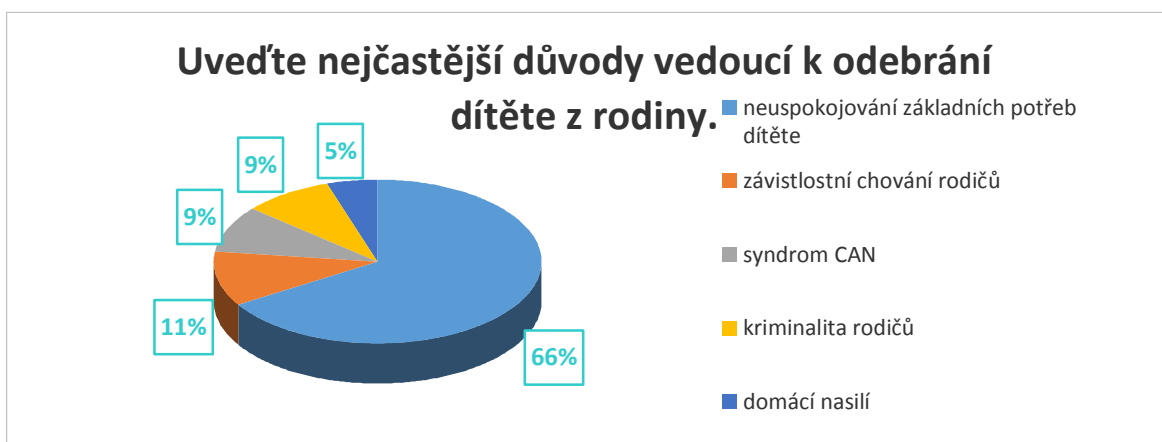
Výsledek této otázky přinesl, že 75% respondentů je přesvědčeno, že návrat dětí do vlastní rodiny nebo jejich snaha se osamostatnit je obtížná, ale 25% respondentů je opačného názoru.

Dotazník č. 2 pro sociální pracovníky

Celkem bylo osloveno 285 sociálních pracovníků z různých městských úřadů v České republice, z toho 182 pracovníků bylo ochotno dotazník vyplnit a poslat.

Otázka č. 8 – Uveďte nejčastější důvody vedoucí k odebrání dítěte z rodiny.

Graf č. 8

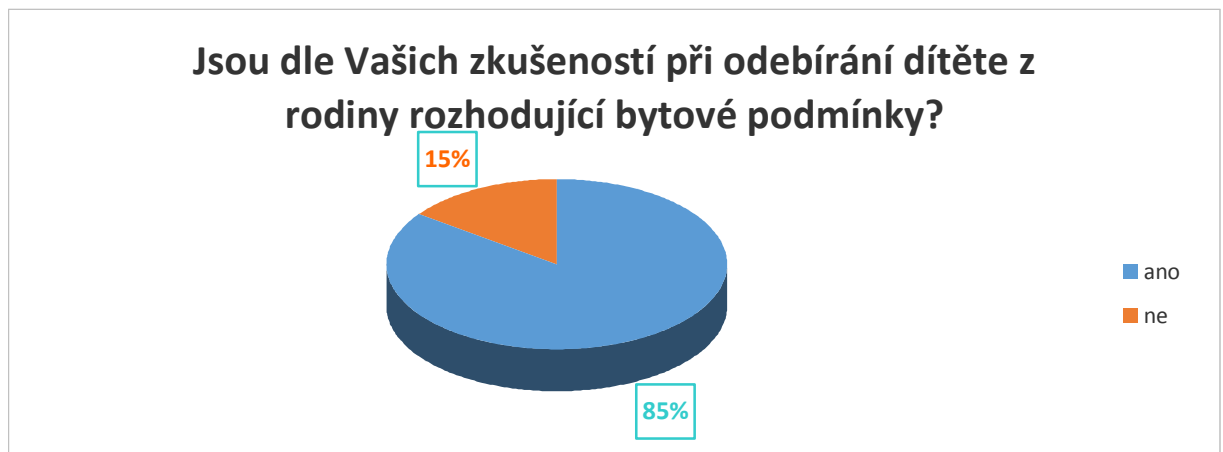

Bylo zjištěno, že v 66% odpovědí byl uveden nejčastější důvod odebrání dítěte z rodiny neuspokojování základních potřeb dítěte. V 11% byl uveden důvod závislostní chování

rodičů, v 9% byl uveden syndrom CAN, v 9% byla uvedena kriminalita rodičů a v 5% domácí násilí.

Otázka č. 9 – Jsou dle Vašich zkušeností při odebrání dítěte z rodiny rozhodující bytové podmínky?

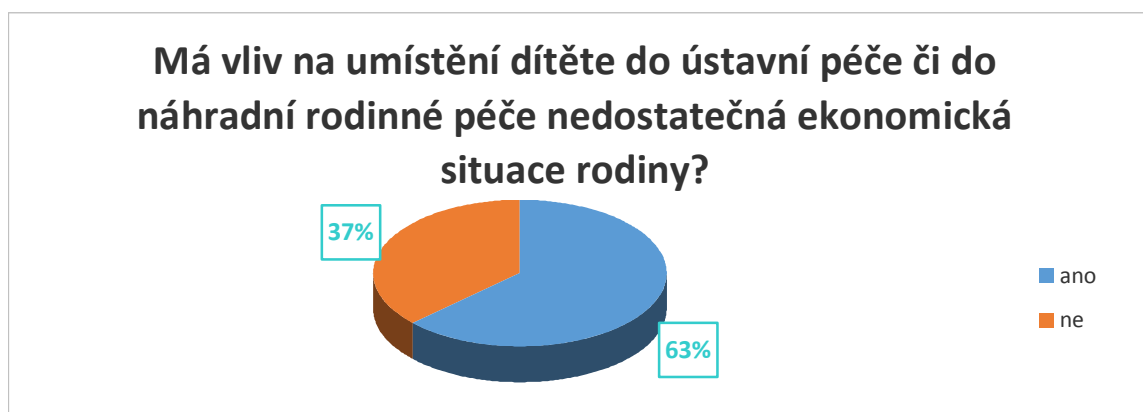
Graf č. 9

Na uvedenou otázku 85% dotazovaných odpovědělo kladně a 15% dotazovaných záporně.

Otázka č. 10- Má vliv na umístění dítěte do ústavní péče či do náhradní rodinné péče nedostatečná ekonomická situace rodiny?

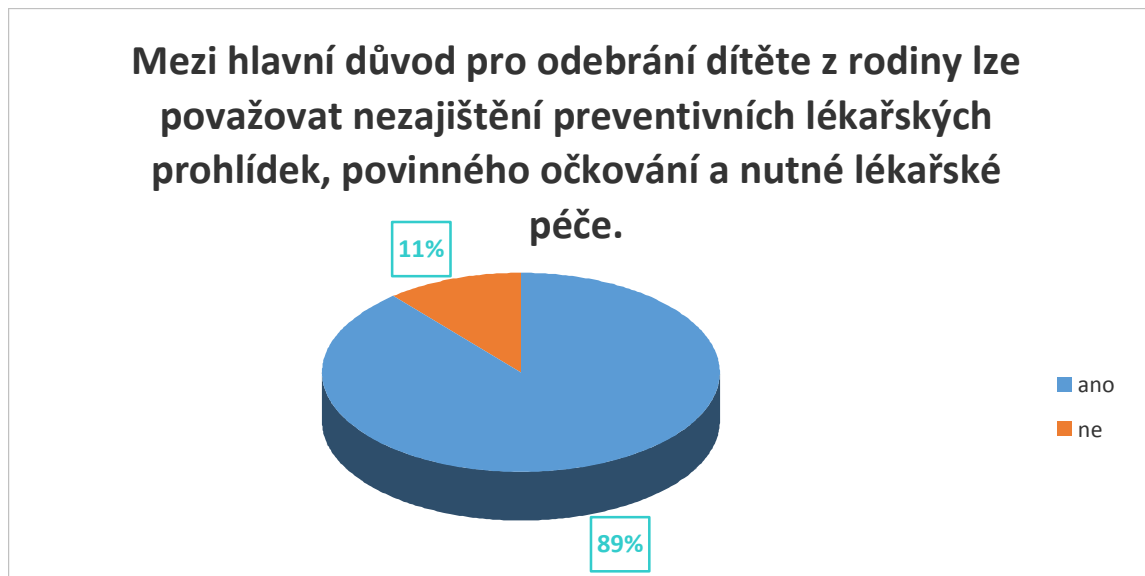
Graf č. 10

Ze získaných odpovědí je patrné, že 63% dotazovaných uvádí vliv nedostatečné ekonomické situace rodiny na umístění dítěte do náhradní rodinné či ústavní péče. Opačného názoru je 37% dotazovaných.

Otázka č. 11 – Mezi hlavní důvod pro odebrání dítěte z rodiny lze považovat nezajištění preventivních lékařských prohlídek, povinného očkování a nutné lékařské péče.

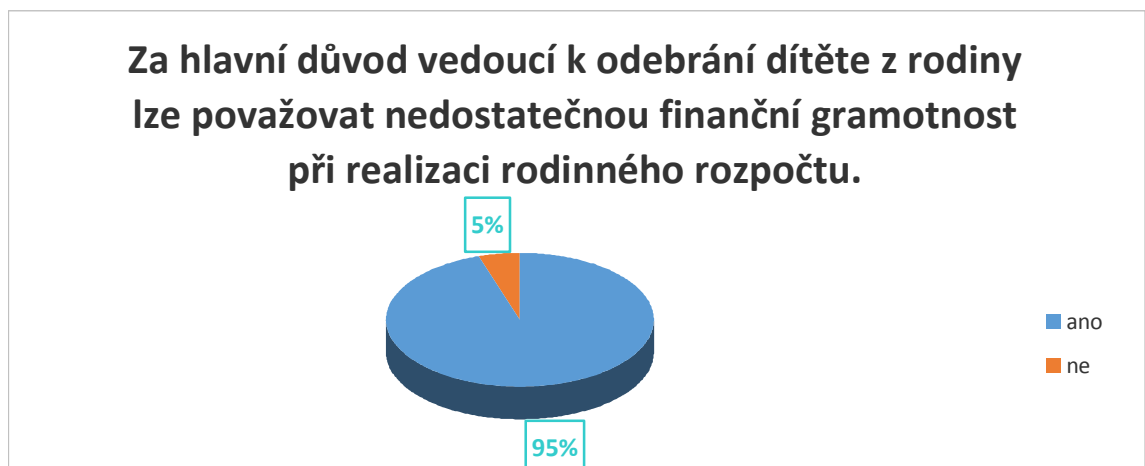
Graf č. 11

Na uvedenou otázku 89% pracovníků odpovědělo kladně a 11% odpovědělo záporně.

Otázka č. 12- Za hlavní důvod vedoucí k odebrání dítěte z rodiny lze považovat nedostatečnou finanční gramotnost při realizaci rodinného rozpočtu.

Graf č. 12

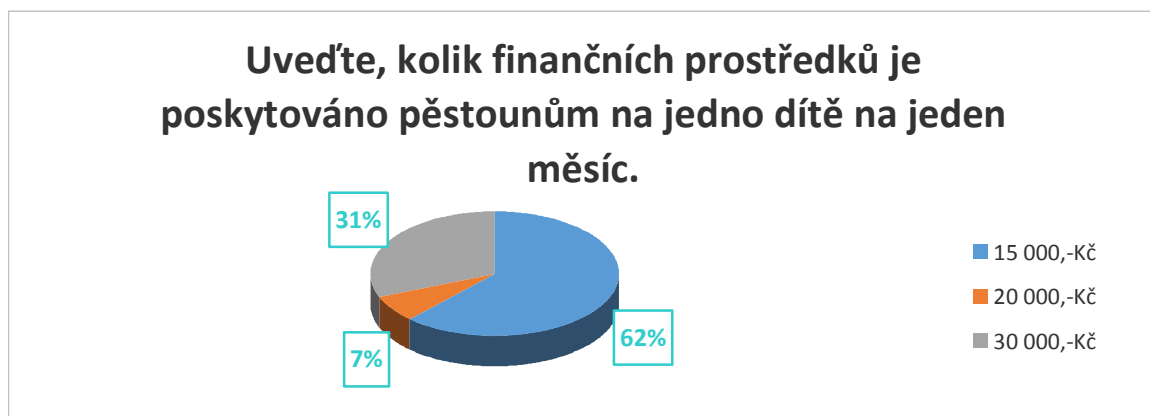

Ze získaných odpovědí je patrné, že za hlavní důvod vedoucí k odebrání dítěte z rodiny považuje 95% sociálních pracovníků nedostatečnou finanční gramotnost při realizaci rodinného rozpočtu, pouze 5% pracovníků nepovažuje tento důvod za hlavní.

Otázka č. 13 – Uveďte, kolik finančních prostředků je poskytováno pěstounům na jedno dítě na jeden měsíc.

Graf č. 13

62% sociálních pracovníků uvedlo, že pěstounům je poskytováno 15.000,-Kč na jedno dítě na jeden měsíc. 7% respondentů uvedlo 20.000,-Kč a 31% uvedlo 30.000,-Kč.

Dotazník č. 3 určený pro pěstouny nebo pěstounům

Celkem bylo osloveno 120 sociálních pracovníků a 5 neziskových organizací o přeoslání dotazníků pěstounům. Celkem bylo vyplněno 89 dotazníků.

Otázka č. 14 – Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

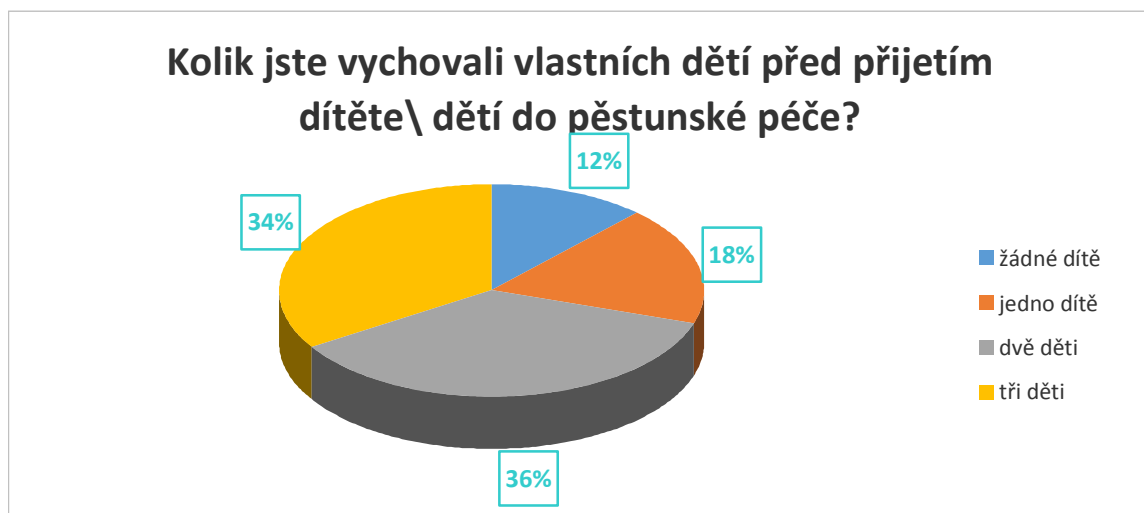
Graf č. 14

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 89 pěstounů, z toho bylo 44% pěstounů se středoškolským vzděláním s maturitou, 34% pěstounů se středoškolským vzděláním bez maturity a 22% pěstounů s vysokoškolským vzděláním.

Otázka č. 15 – Kolik jste vychovali vlastních dětí před přijetím dítěte/děti do pěstounské péče?

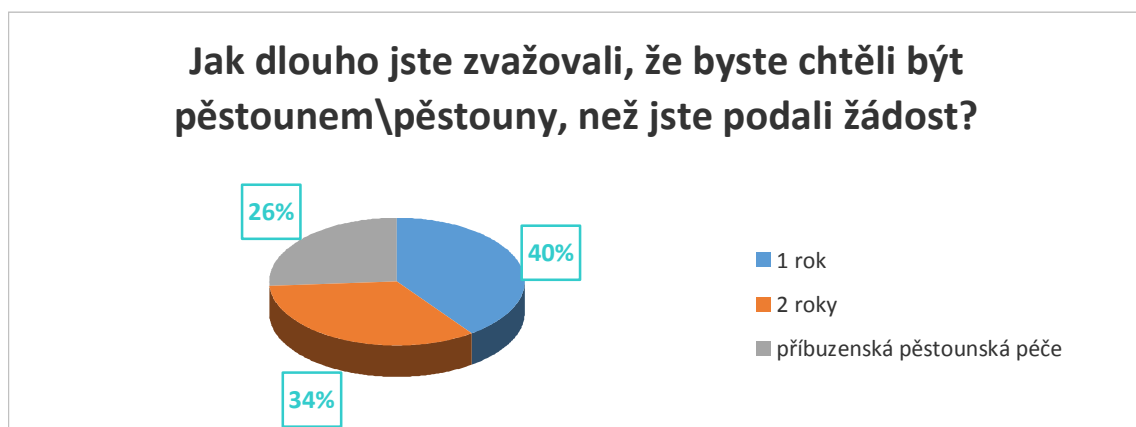
Graf č. 15

Z uvedeného grafu lze vyčíst, že 12% pěstounů nemělo žádnou zkušenost s výchovou dítěte, 18% pěstounů mělo zkušenost s výchovou před přijetím dítěte/děti do pěstounské péče. 36% pěstounů mělo zkušenosti s výchovou svých dvou dětí, 34% pěstounů mělo zkušenosti s výchovou se svými třemi dětmi.

Otázka č. 16 – Jak dlouho jste zvažovali, že byste chtěli být pěstouny, než jste podali žádost?

Graf č. 16

Z uvedených odpovědí lze zjistit, že 40% pěstounů uvažovalo o podání žádosti o převzetí dítěte do pěstounské péče jeden rok, 34% pěstounů uvažovalo 2 roky a 26% dotazovaných se stalo pěstouny prakticky hned, neboť se jednalo o příbuzenskou pěstounskou péči.

Otázka č. 17 – Kde jste se o možnosti převzít dítě/děti do pěstounské péče dozvěděli?

Graf č. 17

Podle výzkumného šetření lze zjistit, kde pěstouni získali potřebné informace o možnosti pěstounské péče. 34% dotazovaných uvedlo získání informací od sociálních pracovníků městských úřadů, 28% uvedlo zjištění informací z televize, 20% od přátel a 18% se informovalo na internetu.

Otázka č. 18 – Jaká byla Vaše motivace převzít dítě/děti do pěstounské péče?

Graf č. 18

Z nabízených možných odpovědí byla nejvíce zastoupená odpověď touha pomáhat, kterou uvedlo 54% dotazovaných, 28% uvedlo odpověď touha po širší rodině, 8% uvedlo neplodnost a 10% dotazovaných uvedlo finance.

Otázka č. 19 – Jaké kritérium při přijetí dítěte do pěstounské péče je pro Vás rozhodující?

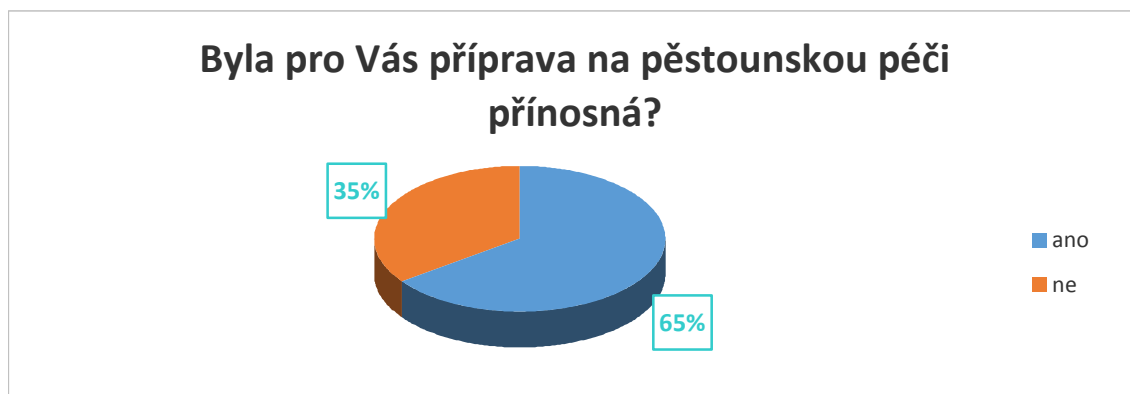
Graf č. 19

Z odpovědí je patrné, že pro 64% pěstounů je rozhodující věk dítěte, u 30% je důležité kritérium dítě bez zdravotního postižení, u 2% je rozhodující etnikum, u 3% postižení a u 1% dotazovaných je rozhodující pohlaví.

Otázka č. 20 – Byla pro Vás příprava na pěstounskou péči přínosná?

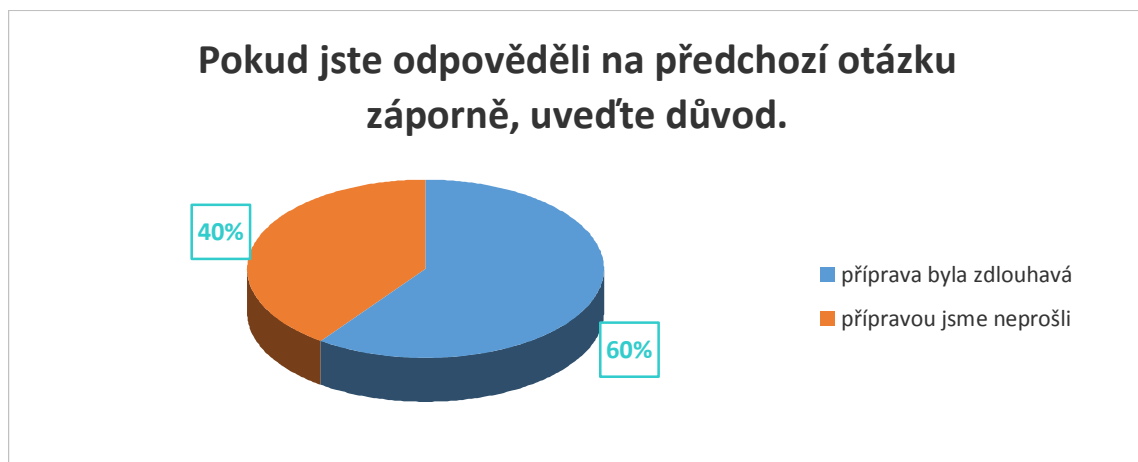
Graf č. 20

Z výsledků je jednoznačné, že 65% dotazovaných považuje přípravu na pěstounskou péči prospěšnou, ale 35% dotazovaných je opačného názoru, což je celkem překvapující.

Otázka č. 21 – Pokud jste odpověděli na předchozí otázku záporně, uveďte důvod.

Graf č. 21

Výsledky výzkumu ukázaly, že 60% dotazovaných hodnotilo záporně přípravu, protože byla zdlouhavá a 40% respondentů přípravou neprošlo, neboť se jednalo o příbuzenskou pěstounskou péči.

Otázka č. 22 – Nyní jste povinen se vzdělávat. Jak toto vzdělávání můžete zhodnotit?

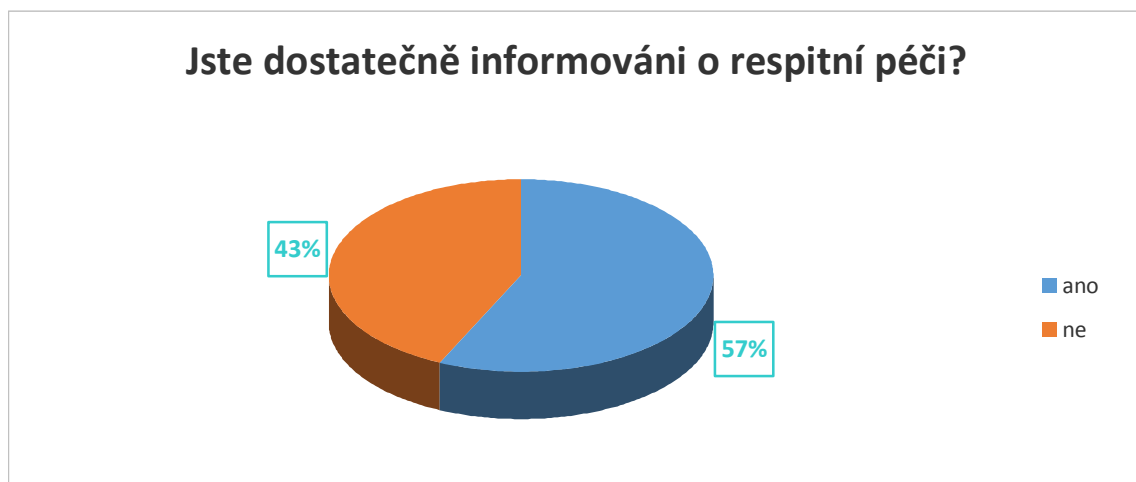
Graf č. 22

Ze získaných odpovědí je patrné, že 34% pěstounů hodnotí vzdělávání kladně, 22% pěstounů ve vzdělávání vidí pouze povinnost, 20% pěstounů hodnotí vzdělávání záporně a 24% pěstounů vnímá vzdělávání jako setkání s ostatními pěstouny, se kterými si mohou vyměňovat své zkušenosti.

Otázka č. 23 – Jste dostatečně informováni o respitní péči?

Graf č. 23

Na uvedenou otázku 57% pěstounů odpovědělo, že je dostatečně informováno o respitní péči, ale 43% pěstounů nemá dostatečné informace.

Otázka č. 24 - Objevily se problémy po převzetí dítěte, se kterými jste si nevěděli rady?

Graf č. 24

Na tuto otázku 74% pěstounů odpovědělo, že se u nich neobjevily problémy, se kterými by si nevěděli rady. 26% pěstounů se setkala s problémy.

Otázka č. 25 – Víte, kam se můžete obrátit o pomoc?

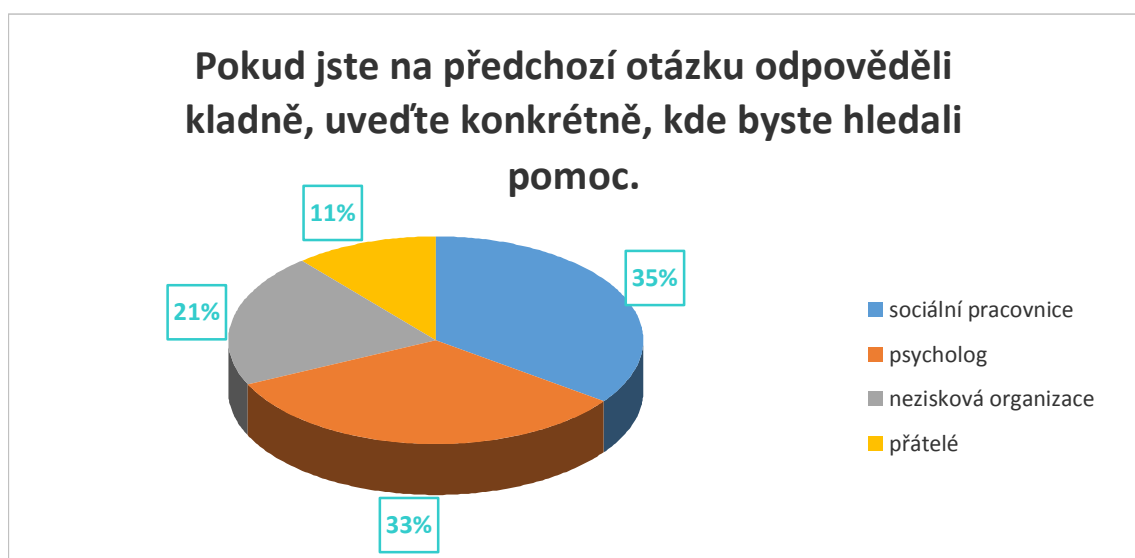
Graf č. 25

Uvedený graf přináší jednoznačnou odpověď, jež značí 100% znalost pěstounů s vyhledáním pomoci v případě řešení problémů.

Otázka č. 26 – Pokud jste na předchozí otázku odpověděli kladně, uveďte konkrétně, kde byste hledali pomoc.

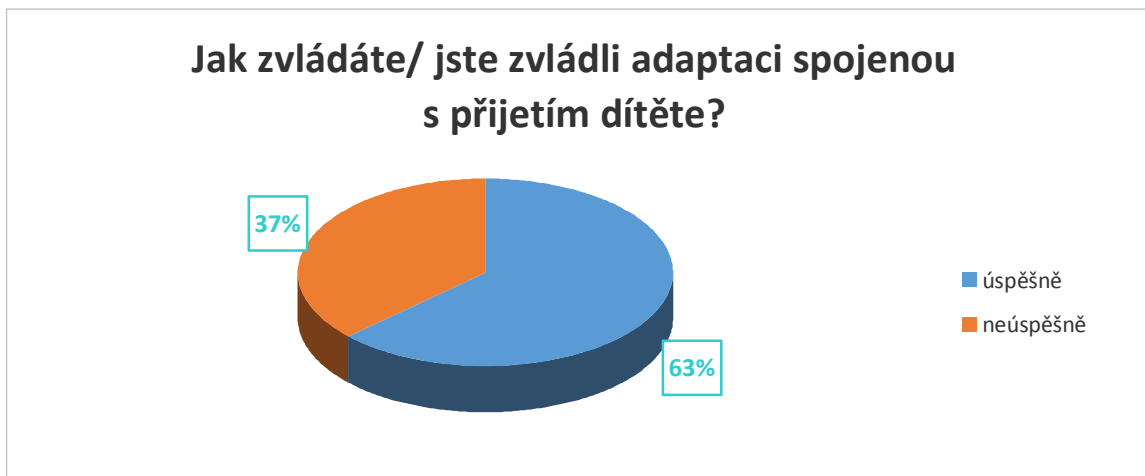
Graf č. 26

Z uvedené otázky bylo zjištěno, že 35% dotazovaných by vyhledalo pomoc u sociální pracovníce, 33% u psychologa, 21% u neziskové organizace a 11% by pomoc hledalo v rámci svých přátel.

Otázka č. 27- Jak zvládáte/ jste zvládli úspěšnou adaptaci spojenou s přijetím dítěte?

Graf č. 27

Z uvedených odpovědí vyplývá, že 63% respondentů zvládá či zvládlo adaptaci s přijetím dítěte dobře, ale 37% dotazovaných uvedlo, že špatně.

Otázka č. 28- Jak zvládáte/ jste zvládli výskyt různých nepříznivých vlivů?

Graf č. 28

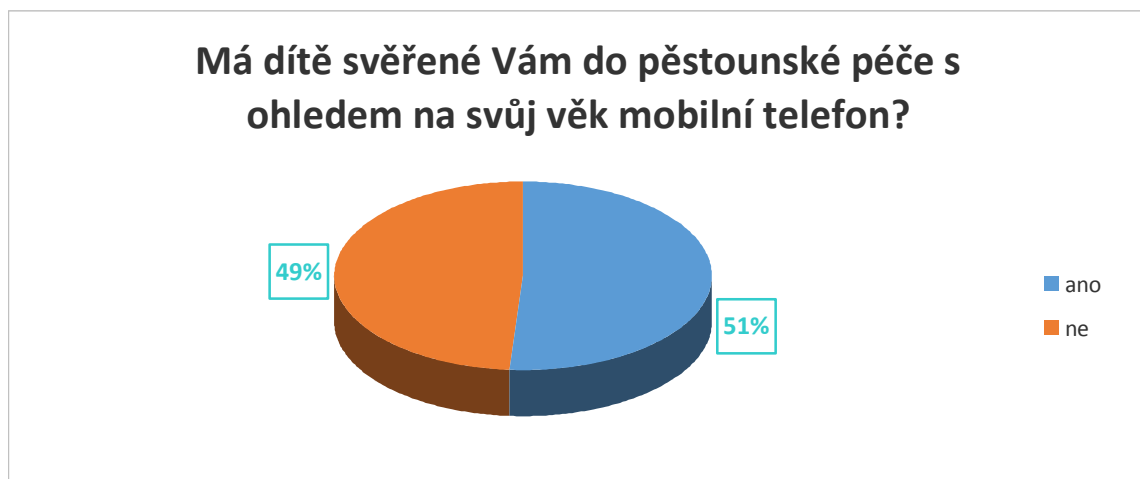

Z výsledků z vyhodnocených dotazníků je patrné, že 71% respondentů zvládá či zvládlo výskyt nepříznivých vlivů dobře, ale 29% uvedlo problémy.

Otázka č. 29- Má dítě svěřené Vám do pěstounské péče s ohledem na svůj věk mobilní telefon?

Graf č. 29

Z uvedených odpovědí je patrné, že 51% pěstounů odpovědělo, že dítě svěřené do jejich péče má svůj mobilní telefon, ale 49% pěstounů uvedlo zápornou odpověď.

Otázka č. 30- Má dítě svěřené Vám do pěstounské péče s ohledem na svůj věk k dispozici počítač?

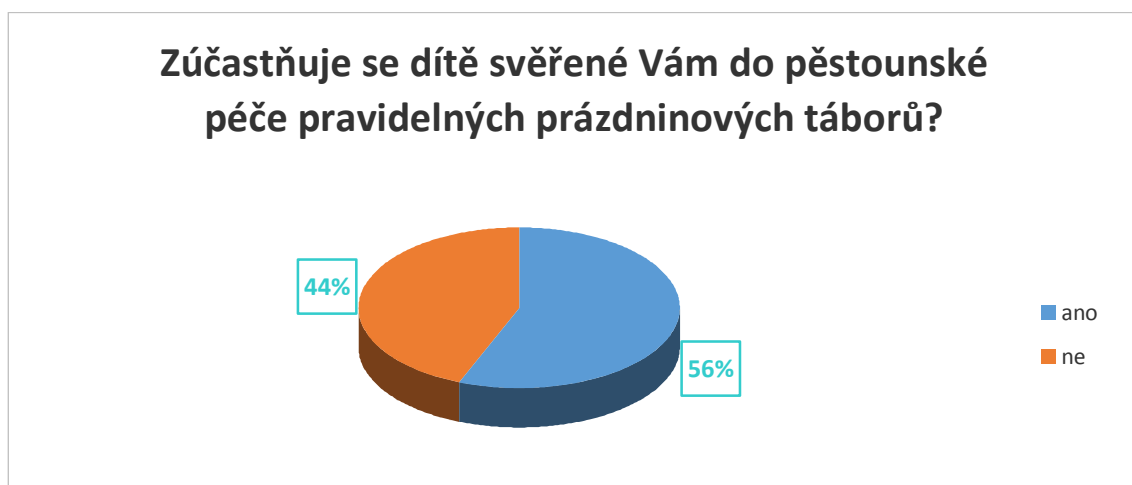
Graf č. 30

Položením této otázky bylo zjištěno, že jen 39% pěstounů má možnost zajistit dítěti svěřené do jejich péče počítač. Většina resp. 61% pěstounů tuto možnost nemá.

Otázka č. 31- Zúčastňuje se dítě svěřené Vám do pěstounské péče pravidelných prázdninových táborů?

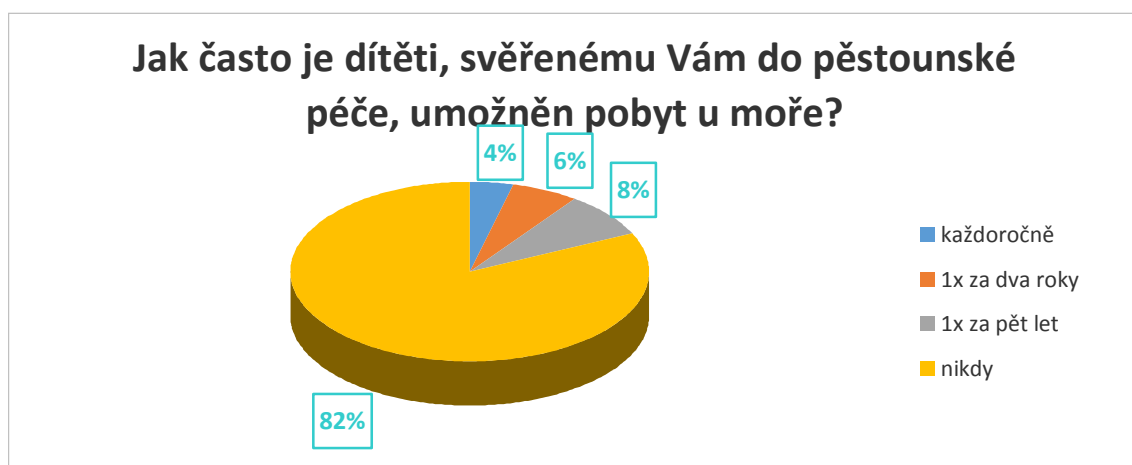
Graf č. 31

Z vyhodnocených odpovědí bylo zjištěno, že 56% pěstounů uvedlo, že dítě svěřené do jejich péče se pravidelně zúčastňuje prázdninových táborů. 44% pěstounů uvedlo zápornou odpověď.

Otázka č. 32- Jak často je dítěti, svěřenému Vám do pěstounské péče umožněn pobyt u moře?

Graf č. 32

Z procentuální výsledku vyplývá, že 4% pěstounů má možnost jezdit k moři každoročně, 6% uvedlo, že svěřenému dítěti umožnilo pobyt 1x za dva roky, 8% respondentů uvedlo 1x za pět let a 82% uvedlo možnost nikdy.

Ověření hypotéz:

H 1: Nejčastějším důvodem vedoucí k odebrání dítěte z rodiny je jeho neuspokojování základních lidských potřeb.

Pro ověření hypotézy jsem vycházela z otázky č. 8, 9, 10, 11, 12, které byly položeny sociálním pracovníkům. Většina pracovníků považuje bytové podmínky, nedostatečnou ekonomickou situaci rodiny, nezajištění preventivních lékařských prohlídek, povinného očkování a nutné lékařské péče a také finanční gramotnost při realizaci rodinného rozpočtu za hlavní důvody pro odebrání dítěte z rodiny. Tyto výše uvedené důvody souvisí s neuspokojováním základních potřeb člověka, což se ověřilo i položením otázky č. 8 – Uved'te nejčastější důvody vedoucí k odebrání dítěte z rodiny. U této otázky opět většina respondentů, respektive 66% pracovníků, uvedla za nejčastější důvod, který vede k odebrání dítěte z rodiny neuspokojování základních potřeb dítěte, proto lze konstatovat, že stanovená **hypotéza se potvrdila**.

H 2: Čím lépe je prováděna příprava na pěstounskou péči, tím více je pěstoun odolný vůči zátěžovým situacím.

K ověření hypotézy jsem použila otázky č. 14, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28. Respondenti uvedli ve většině odpovědí, že příprava po ně byla prospěšná. Pouze 19% respondentů (60% ze 35% záporných odpovědí u otázky č. 21) poukázalo na zdlouhavý proces přípravy. Při pravidelném vzdělávání rovněž 20% pěstounů uvádí své záporné stanovisko, související s plněním nutného vzdělávání. 57% pěstounů je dostatečně informováno o respitní péči. Z výsledků vyplývá, že pěstouni jsou informováni o možnostech vyhledání pomoci. 35% z celkového počtu dotazovaných uvedlo, že by pomoc hledalo u svého sociálního pracovníka. Většina tj. 63% respondentů uvedlo, že zvládlo či zvládá adaptaci přijatého dítěte a 71% zvládá nebo zvládlo výskyt různých nepříznivých vlivů, proto lze říci, že se stanovená **hypotéza potvrdila**.

H 3: Předpokládám, že většina oslovených žadatelů je motivována pomoci dětem ve složité životní situaci.

Při zjišťování výsledků z výzkumu důležitých pro ověření hypotézy jsem vycházela z otázky č. 15, 16, 17, 18, 19. Z výše uvedených výsledků bylo možno zjistit, že respondenti zvažovali relativně dlouhou dobu stát se pěstouny. 88% pěstounů už také měla

zkušenosti s výchovou alespoň jednoho dítěte. Informace o možnostech převzít dítě do pěstounské péče se pěstouni dozvěděli různě, nejvíce převažovala odpověď – u sociálních pracovníků. Pěstouni označili za svou motivaci převzít dítě do pěstounské péče touhu pomáhat, čímž je možno říci, že se **hypotéza potvrdila**.

H 4: Děti v ústavní péči jsou lépe materiálně zabezpečeni než děti v náhradní rodinné péči.

Při ověřování hypotézy jsem pracovala s výsledky z otázek č. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 29, 30, 31, 32. Byly porovnávány údaje, zejména přístup na počítač, osobní telefon, prázdninové tábory či pobyt u moře. Bylo zjištěno, že počítač je volně dostupný u skupinky v rámci dětského domova. Pěstouni ale v mnoha případech nevlastní ani oni, ani svěřené děti možnost přístupu k počítači. Další oblastí byla označena možnost dětí vlastnit mobilní telefon, možnosti výběru prázdninového tábora či pobytu u moře. Možnost dítěte mít vlastní mobilní telefon uvádí 51% pěstounů a 81% vychovatelů dětských domovů. Všechny děti z dětského domova se zúčastňují každoročně pobytových prázdninových táborů, děti svěřené do pěstounské péče se zúčastňují pouze v 56%. Rekreační u moře není jednoduché zajistit, ale z výše uvedených grafů vyplynulo, že děti z ústavního zařízení mají alespoň možnost zúčastnit se pobytových zájezdů k moři 1x za 5 let, což u pěstounů není tak časté. Procentuální vyjádření nám poskytuje zjištění, že děti žijící v ústavním zařízení jsou lépe materiálně zabezpečeni. Lze konstatovat dle zjištěných výsledků, že se stanovená **hypotéza potvrdila**.

H 5: Na děti v ústavní péči je vynakládáno více finančních prostředků než na děti svěřené do pěstounské péče.

K ověření uvedené hypotézy jsem vycházela z otázky č. 13 a 6. Z výsledků vyplynulo, že náklady na jedno dítě na měsíc činí v ústavním zařízení od 30.000,-Kč do 35.000,-Kč, kdežto na děti svěřené v pěstounské péči od 15.000,-Kč do 30.000,-Kč. V uvedených nákladech je stanoveno velké rozmezí, které je způsobeno nekonkretizováním dítěte, respektive neuvedením jeho věku, zdraví, dojíždění do školy apod. I přesto lze ze získaných výsledků konstatovat, že náklady hrazené za dítě v ústavním zařízení jsou větší, a proto je možno konstatovat, že stanovená **hypotéza se potvrdila**.

ZÁVĚR

Každá rodina, byť i náhradní jednoznačně vítězí, ať již z hlediska emočního vývoje dítěte, vytvoření rodinného bezpečného zázemí pro dítě a zejména v tom, že umožní dítěti poskytnout vzor pro jeho budoucí chování a partnerské vztahy. V ústavní péči chybí fungující model rodiny s matkou a otcem, ale toto není trendem ani ve společnosti mimo ústav. V současnosti žije mnoho dětí v rozvrácených rodinách pouze s jedním rodičem, který může častěji střídát i své partnery.

Velkým negativem, který dítě ústavní péčí provází, je často zmiňovaná citová deprivace. V současnosti se však v dětských domovech setkáme s péčí o děti formou rodinného typu, kdy jedna skupina má svůj byt. V rámci této skupinky, která má svého vychovatele, se děti učí hospodařit a řešit situace obdobné, které se vyskytují v běžné rodině.

Nabytím účinnosti novely Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochrany dětí se předpokládalo, že dojde k navýšení počtu pěstounů a to jak těch dlouhodobých, tak i na přechodnou dobu. I přes zlepšení finančního zajištění pro pěstouny se toto nestalo. Nových pěstounů pozvolna přibývá, ale jejich počet není stále dostačující. Lze konstatovat, že informovanost veřejnosti o možnosti poskytnout dětem pěstounskou péči není dostatečná. Na druhou stranu by neměly být hlavním motivem stát se pěstounem finance.

Práce sociálního pedagoga spočívá v práci s dětmi, mládeží i dospělými v náročných životních situacích, které nejsou schopni sami řešit a potřebují někoho, kdo by jim ukázal cestu, proto profese sociálního pedagoga vyžaduje specifické kompetence vedoucí k efektivnosti výkonu v jeho činnosti. To, co nenajdeme v literatuře, je vliv jeho osobnosti, který je nenahraditelný. Svým působením ovlivňuje své okolí, intenzivně vstupuje do resocializace a reedukace jedince či skupiny. I když jsou na osobnost sociálního pedagoga kladeny stále vyšší nároky, je jeho prestiž společenská i profesionální stále poměrně nízká.

V ČR chybí propracovaný systém pomoci rodině v akutní nebo se opakující etapě vznikajících situací. Obor Sociální pedagogika, který jsem měla možnost studovat, byl pro mě velmi významný, proto bych cenné zkušenosti a vědomosti chtěla využít v praxi. Nejprve je důležité prosadit a zařadit tuto profesi do katalogu profesí MPSV.

Tato práce by měla sloužit k poskytování informací pro žáky, studenty, metodiky školní prevence a výchovné poradce, a pro celý pedagogický sbor i zákonným zástupcům. Jde o velmi rozsáhlé téma, kterému bych se chtěla věnovat po dokončení studia. Zaměřila bych

se na vypracování metodické příručky pro ústavní zařízení a pro budoucí a současné pěstouny. K tomuto rozhodnutí mě vede zjištění nedostačujících informací dnešní mládeže a jejich rodičů, kam se mají obrátit, co mají dělat, jak se mají chovat při výskytu složité životní situace. Ale také kdo tuto pomoc poskytuje a jakým způsobem bude pomoc probíhat. Toto je má vize, můj plán, který by mohl poukázat u široké veřejnosti na důležitost této profese.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Aktuality. Čí je dítě?: *Více než čtvrtina dětí je v kojeneckých ústavech přes rok* [online]. Cijedite.cz, 16. 8. 2013. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/335-vice-nez-ctvrtina-deti-je.html/>
- [2] Analýzy. Čí je dítě?: 56% dětí z ústavů se dopouští trestné činnosti. [online]. Cijedite.cz, 25. 3. 2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/analyzy/analyzy.html&comment=25/>
- [3] BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Public promotion s.r.o., 2008, 251 s. ISBN 978-80-9699-440-3
- [4] BELKOVÁ, V., HUDCOVÁ, A., *Náhradná rodinná starostlivosť*, Banská Bystrica: Partner, 2008. 182 s. ISBN 978-80-8083-615-3
- [5] BOŤOVÁ, A., HOFROVÁ, V. JANDOVÁ, T. KALÁBOVÁ, S., ROTREKLOVÁ, E., ŠTĚRBOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*, Brno: Triada, Poradenské centrum o.s., 2008. 64 s. ISBN 978-80-254-3353-9
- [6] BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. 104 s. ISBN 978-8087455-01-2
- [7] BURDOVÁ, E., NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. Praha: Linde, 2007. 470 s. ISBN 80-86131-72-6
- [8] ČERNÁ, R. *Proč se pěstouni zvládnou postarat o děti dosud umístované do kojeneckých ústavů?* [online]. Cijedite.cz, 13. 2. 2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.cijedite.cz/?nav=temata/jak-to-vidi/jak-to-vidi...html&comment=18>
- [9] ČERNÁ, R. V zájmu dítěte: *Reakce na tiskovou zprávu*. [online]. Vzd. 2. 10. 2013. [cit. 2013-10-12]. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/reakce-na-tiskovou-zpravu-pana-ministra-amalthea-os/>
- [10] ČERNÁ, M. *Jaké formy ústavní péče o děti zachovat a dál rozvíjet?* Můžeš, 2012, č.11. ISSN 1213-8908
- [11] ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí.
- [12] ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád.

- [13] ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.
- [14] ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních
- [15] Dětská práva. nevedeno [online].Detskaprava.cz, 4. 8. 2011. [cit. 2013-11-23].
Dostupné z: <http://www.detskaprava.cz>
- [16] DOBRUŠKOVÁ, E., VEČERKOVÁ, P., HRDLIČKOVÁ, I., ŠILAROVÁ, E., HOLLÁ, K., VAVROŇOVÁ, M., HOLLÝ, M. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů*. Praha: MPSV, 2012. 100 s. ISBN 978-80-7421-048-8
- [17] FILIPOVÁ, Š. Tisková zpráva: *V náhradní rodinné péči je třeba rovnováha, na prvním místě musí nejlepší zájem dítěte*. [online].Vzd.cz, 25. 9. 2013. [cit. 2013-10-13]. Dostupné z: http://www.vzd.cz/sites/default/files/TiskZprava_250913.pdf
- [18] GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3
- [19] GROHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Dítě v náhradní rodině potřebuje i vaši pomoc!* Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. 42 s. ISBN 978-80-87455-06-07
- [20] HRDLIČKOVÁ, V., PÁVKOVÁ, J. *Výchovně vzdělávací práce v dětských domovech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 224 s. č. 4-92-18/1
- [21] Kancelář veřejného ochránce práv. *Moje dítě je v dětském domově nebo ve výchovném ústavu*. [online]. Ochrance.cz, 10. 1. 2014. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/dite-v-detskem-domove>
- [22] KOHOUTOVÁ, L. *Jaké formy ústavní péče o děti zachovat a dál rozvíjet?* Můžeš, 2012. č. 11 ISSN 1213-8908
- [23] KOTEK, M., Čí je dítě: *Péče o děti do 3 let*. [online].Cijedite.cz, 7. 11. 2011. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/archiv/pece-o-deti-do-3-let.html&comment=14/>
- [24] KOVAŘÍK, J. *Úspěšnost náhradní rodinné péče*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1997. 47 s. CNB000300842, ČSN ISO 690
- [25] KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2

- [26] LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Univerzita Karlova, 2011 399 s. ISBN 978-80-246-1983-5
- [27] LUKEŠOVÁ, J. *Jaké formy ústavní péče o děti zachovat a dál rozvíjet?* Můžeš, 2012. č. 11 ISSN 1213-8908
- [28] MACELA, Miroslav. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb.* [online]. MPSV.cz, 21. 12. 2012. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: [http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace 1.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace%201.pdf)
- [29] MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 223 s. ISBN 80-04-25236-2
- [30] MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8
- [31] MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha:Portál, 2002. 155 s. ISBN 80-7178-637-3
- [32] MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha:Portál, 2008. 108 s. ISBN 978-80-7367-504-2
- [33] MERTIN, V. *Jaké formy ústavní péče o děti zachovat a dál rozvíjet?* Můžeš, 2012. č. 11 ISSN 1213-8908
- [34] MÜHLPACHR, P. et al *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011
- [35] NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. Hradec Králové: Garamond s.r.o., 2009. 40 s. ISBN 978-80-904264-4-3
- [36] O CO JDE. *Odsouzení: Kde je problém* [online]. Odsouzeni.cz, nevedeno [cit. 2013-10-13]. Dostupné z: <http://www.odsouzeni.cz/o-co-jde/kde-je-problem>
- [37] O NÁS. *Dětský domov Budkov*. [online]. DdBudkov.cz, nevedeno. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://www.ddbudkov.cz/content/blogsection/4/26>
- [38] PEŘINOVÁ, D. *Čí je dítě?: Pozor na mantinelismus*, [online]. Cijedite.cz, 7. 11. 2011. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/archiv/pece-o-deti-do-3-let.html@comment=14@oponent=16>
- [39] PTÁČEK, R., KUŽELOVÁ, H., ČELEDOVÁ, L. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Praha: MPSV, 2011, 54 s. ISBN 978-80-7421-040-2
- [40] RYDLO, David. *Pěstounská péče*. [online]. Pestounskapece.cz, 2. 6. 2012. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.pestounskapece.cz/content/pestounska-pece>

- [41] SLÁDEKOVÁ, E. *Školák v náhradnej rodině*. Bratislava : Občanské sdružení, 2005. 20 s. ISBN 80-969446-2-2
- [42] Statistika. V zájmu dítěte: *Statistická ročenka ČR 2012*. [online].Vzd.cz, 17. 10. 2013. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://vzd.cz/sites/default/files/rocenka_2012.pdf
- [43] Statistika. V zájmu dítěte: *Statistická ročenka MPSV za rok 2011*. [online].Vzd.cz, 12. 10. 2012. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13613/rocenka_2011.pdf
- [44] Statistika. V zájmu dítěte: *Statistická ročenka MPSV za rok 2010*. [online].Vzd.cz, 13. 11. 2011. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11544/rocenka_2010.pdf
- [45] Statistika. V zájmu dítěte: *Statistická ročenka MPSV za rok 2011*. [online].Vzd.cz, 12. 10. 2012 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11544/rocenka_2011.pdf
- [46] Statistika. V zájmu dítěte: *Statistická ročenka MPSV za rok 2012*. [online].Vzd.cz, 17. 10. 2013. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11544/rocenka_2012.pdf
- [47] Systém péče o ohrožené děti je stále o institucích nikoli o rodině. Ochránce: *Přes všechnu snahu jsou kojenecké ústavy odosobněné*. [online].Ochrance.cz, 28. 8. 2013. [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013/system-pece-o-ohrozene-deti-je-stale-o-institucich-nikoli-o-rodine/>
- [48] SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPÁRKOVÁ, E, *Základ sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. 160 s. ISBN 80-7261-038-4
- [49] ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5
- [50] TEPLÁ, O. *Pěstounská péče – II.vydání*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 1976. 165 s.
- [51] ÚVOD. Náhradní rodina: *Teoretické pojetí náhradní rodinné péče*. [online]. Nahradnirodina.cz, nevedeno [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod-teoreticke-pojeti-nahradni-rodinne-pece>
- [52] Úmluva o právech dítěte. Wikipedia. [online]. Wikipedia.org, 9. 3. 2014. [cit. 2013-09. 27.]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Úmluva_o_právech_dítěte
- [53] VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2012. 188 s. ISBN 878-80-87455-14-2

- [54] VAŠŤATKOVÁ, J., VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. 79 s. ISBN- 978-80-7409-013-4
- [55] VÍZDAL, F. *Základy psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 186 s.
- [56] VOTOČEK, V. *Dětský domov Semily*. Semily: Dětský domov, tiskárna Glos, 1996. 15 s.
- [57] ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. 197 s. ISBN 978-80-262-0065

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
FFUK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MUDr.	Doktor medicíny
OSN	Organizace spojených národů
Sb.	Sbírka zákonů
SOS	Dětské vesničky
VZD	V zájmu dítěte
ZDVOP	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

SEZNAM TABULEK

Tab.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte závislého na pomoci jiné osoby.....	38
Tab.2 Nárůst pěstounů od 2010 do 2012.....	56
Tab.3 Statistické údaje umístěných a svěřených dětí.....	56
Tab.4 Znění otázek pokládaných při zjišťování nejčastějších důvodů, které vedou k odebrání dítěte z rodiny.....	64
Tab.5 Znění otázek pokládaných při zjišťování přípravy pěstounů v souvislosti s odolností vůči zátěžovým situacím.....	64
Tab.6 Znění otázek kladených při zjišťování motivace pěstounů.....	65
Tab.7.Znění otázek kladených na srovnání materiálního zabezpečení v ústavní či pěstounské péči.....	65
Tab. 8 Znění kladených otázek při zjišťování k vynakládání finančních prostředků.....	66

SEZNAM GRAFŮ

Otázka č. 1	Jsou děti, žijící v domovech, nadstandardně zabezpečeny?.....	67
Otázka č. 2	Mají děti v dětském domově v rámci skupinky alespoň jeden počítač?.....	67
Otázka č. 3	Má každé dítě v dětském domově s ohledem na věk svůj mobilní telefon?.....	68
Otázka č. 4	Jak často je dětem, kteří žijí v dětském domově s ohledem na věk, umožněna reakce u moře?.....	68
Otázka č. 5	Zúčastňují se děti z dětského domova pravidelně prázdninových táborů?..	69
Otázka č. 6	Uved'te kolik finančních prostředků vynakládá dětský domov na jedno dítě za jeden měsíc?.....	69
Otázka č. 7	Je návrat dětí do vlastní rodiny obtížný nebo je snaha se osamostatnit po dosažení zletilosti obtížná z hlediska jejich dostatečného/nadstandardního zabezpečení v domově?.....	70
Otázka č. 8	Uved'te nejčastější důvody vedoucí k odebrání dítěte z rodiny.....	70
Otázka č. 9	Jsou dle Vašich zkušeností při odebrání dítěte z rodiny rozhodující bytové podmínky?.....	71
Otázka č. 10	Má vliv na umístění dítěte do ústavní péče či do náhradní rodinné péče nedostatečná ekonomická situace rodiny?.....	71
Otázka č. 11	Mezi hlavní důvod pro odebrání dítěte z rodiny lze považovat nezajištění preventivních lékařských prohlídek, povinného očkování a nutné lékařské péče.....	72
Otázka č. 12	Za hlavní důvod vedoucí k odebrání dítěte z rodiny lze považovat nedostatečnou finanční gramotnost při realizaci rodinného rozpočtu.....	72
Otázka č. 13	Uved'te kolik finančních prostředků je poskytováno pěstounům na jedno dítě na jeden měsíc.....	73
Otázka č. 14	Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.....	73
Otázka č. 15	Kolik jste vychovali vlastních dětí před přijetím dítěte/dětí do pěstounské péče?.....	74

Otázka č. 16	Jak dlouho jste zvažovali, že byste chtěli být pěstounem/pěstouny, než jste podali žádost?.....	74
Otázka č. 17	Kde jste se o možnosti převzít dítě/děti do pěstounské péče dozvěděli?.....	75
Otázka č. 18	Jaká byla Vaše motivace převzít dítě/děti do pěstounské péče?.....	75
Otázka č. 19	Jaké kritérium při přijetí dítěte do pěstounské péče je pro vás rozhodující?.....	76
Otázka č. 20	Byla pro Vás příprava na pěstounská péči přínosná?.....	76
Otázka č. 21	Pokud jste odpověděli na předchozí otázku záporně, uveďte důvod.....	77
Otázka č. 22	Nyní jste povinen se vzdělávat. Jak toto vzdělávání můžete zhodnotit?.....	77
Otázka č. 23	Jste dostatečně informováni o respitní péči?.....	78
Otázka č. 24	Objevily se problémy po převzetí dítěte, se kterými jste si nevěděli rady?.....	78
Otázka č. 25	Víte, kam se můžete obrátit o pomoci?.....	79
Otázka č. 26	Pokud jste na předchozí otázku odpověděli kladně, uveďte konkrétně, kde byste hledali pomoc.....	79
Otázka č. 27	Jak zvládáte/jste zvládli úspěšnou adaptaci spojenou s přijetím dítěte?.....	80
Otázka č. 28	Jak zvládáte/jste zvládli výskyt různých nepříznivých vlivů?.....	80
Otázka č. 29	Máte dítě svěřené Vám do pěstounské péče s ohledem na svůj věk mobilní telefon?.....	81
Otázka č. 30	Má dítě svěřené Vám do pěstounské péče k ohledem na svůj věk k dispozici počítač?.....	81
Otázka č. 31	Zúčastňuje se dítě svěřené Vám do pěstounské péče pravidelných prázdninových táborů?.....	82

Otázka č. 32 Jak často je dítěti, svěřenému Vám do pěstounské péče, umožněn pobyt u
moře?.....82